

En studie av krysskulturelle barn og unges identitetsutvikling i
fosterhjem med annen kulturell bakgrunn

- I et fosterforeldreperspektiv

Hildegard Aadnesen Aksdal

VID vitenskapelige høgskole

Stavanger

Masteroppgave

Master i interkulturelt arbeid

Antall ord: 23814

15 mai 2023

Forord

Denne masteroppgaven i faget Interkulturelt arbeid ved Vitenskapelige høyskole (VID), handler om krysskulturelle barn og unges utvikling av kulturell identitet i fosterhjem med annen kulturell bakgrunn. Det er flere forhold som har ført til at jeg har ønsket søkelys på krysskulturelle barn og unge i fosterhjem. For en tid tilbake publiserte OsloMet en forskningsrapport om internasjonaladopterte barns opplevelser av oppveksten sin i norske hjem, der jeg innså at krysskulturelle fosterbarn trenger samme kunnskapsgrunnlag. Dessuten står samfunnet midt i offentlige og opphetede debatter om begrepsbruk, rasisme og utenforskap av flere minoritetsgrupper. Søskenparet Abid Raja og Abida Rajas bøker, musikkgruppa Karpe Diem tekster og Brynjulf Jung Tjønnns bok har også inspirert meg og fått meg til å reflektere om identitet, tilhørighet og ressurser til de som vokser opp som krysskulturelle. Samtidig som jeg blir pinlig berørt over komikeren Atle Antonsen, som tillater seg å kalle en jente på byen «for brun til å være på bar». Jeg tolker det dithen at vi, majoriteten i Norge må ta tak. Vi må forbedre våre holdninger og refleksjoner. Vi må møte folk med en større respekt og slutte å se på flerkulturelle som «de andre».

Jeg har erfart utfordringer ved både å finne flerkulturelle fosterhjem, fordommer og stereotyper i samarbeidet med barneverntjenestene og lite refleksjoner og kunnskap omkring barn som flytter i fosterhjem med annen kulturell bakgrunn enn fosterforeldrene. Engasjement mitt som prosjektleder for prosjektet «*Flerkultur og Mangfold*» har gitt meg og mine prosjektmedarbeidere mulighet til å reflektere over egne holdninger og vår felles praksis i forhold til begrepene krysskultur, kulturkompetanse og kulturdymykhet i vår organisasjon. Det har gitt meg en pekepinn i hvilken retning fosterhjemtjenestene bør bevege seg videre, for å kunne titulere oss som ressurspersoner med kvalifisert kulturkompetanse.

Jeg har intervjuet seks inspirerende fosterforeldre som har delt hjertelig av sine erfaringer. Jeg har fått enda større respekt for deres genuine innsats de gjør for barna.

Jeg må takke familie som har støttet meg og motivert meg. En ekstra takk til kollegaene mine i prosjektet Flerkultur og Mangfold ved fosterhjemtjenesten. Takk til kollega Ina Nergård og veiledende venninne Camilla Houeland og Jeanette Bakke-Divenah for språkvask. Takk til veilederen min Girum Zeleke ved VID og kollokviegruppen på masterstudiet, som på en trygg og inspirerende måte har gitt meg de verktøyene jeg trengte til å ta de forskningsvalgene jeg gjorde underveis.

Sammendrag

Denne masteroppgaven omhandler hovedaktøren i fosterhjemsarbeidet, altså fosterforeldrenes egne erfaringer med krysskulturelle barn og unges kulturelle utvikling i fosterhjemmet.

Følgende problemstilling har blitt diskutert:

Hva gjøres for å sørge for kontinuitet i kulturell identitet der barn og fosterforeldrene har ulik kulturell bakgrunn?

Jeg brukte kvalitativ metode og intervjuet seks fosterforeldre. Derav fire fosterforeldre og et fosterforeldrepar. Oppgaven har en hermeneutisk, fenomenologisk vinkling, der datamaterialet ble temaanalysert. Der to hovedtemaer ble diskutert; Fosterforeldrenes erfaringer i å sørge for kontinuitet i kulturell identitet i samarbeid med biologiske foreldre og veiledning og oppfølging fra tjenestene.

De teoretiske perspektivene som er brukt for å forstå og tolke de ulike temaene er barns krysskulturelle oppvekst og transnasjonalt familieliv. Konklusjonen er at å sørge for kontinuiteten og ta hensyn til kultur er sammensatt og et komplekst felt, der man må ta hensyn til flere faktorer. Funnene tilsier at jeg og mine kollegaer som jobber i denne tjenesten viser seg å ha visse utfordringer med å bidra med utviklingsstøtte i dette arbeidet, og at samarbeidet med foreldre i slike saker er utfordrende å få til. Da fosterforeldre og biologiske foreldre har få treffpunkt og språklige barrierer dem imellom.

Summary

«Who in the world Am I? Ah, that`s the great puzzle.» – Lewis Carroll

This master's thesis deals with the fosterparents own experiences of safeguarding cultural rights for cross-cultural children who move into foster homes.

The following issue has been discussed:

What is being done to ensure continuity of cultural identity where children and foster parents have different cultural backgrounds?"

I used the qualitative method and interviewed six foster parents. Including four foster parents and one foster parent couple. The thesis has a hermeneutic, phenomenological angle, where the data material was analyzed thematically. Where two main topics were discussed: The foster parents' experiences in ensuring continuity of cultural identity, guidance and follow-up from the services, and cooperation with biological parents.

The theoretical perspectives used to understand and interpret the various topics are children's cross-cultural upbringing and Transnational family life. The conclusion is that ensuring continuity and taking culture into account is complex and a complex field, in which several factors must be considered. The findings indicate that I and my colleagues who work in this service prove to have challenges in providing developmental support in this work, and that the cooperation with parents in such cases is challenging to achieve. As foster parents and biological parents have few meeting points and language barriers between them.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning.....	7
1.1 Bakgrunn for masteroppgaven.....	7
1.2 Masteroppgavens formål	9
1.3 Overordnet problemstilling og forskningsspørsmål.....	9
1.4 Begrepsavklaringer	10
2 Faglig kontekst.....	12
2.1 Utviklingen hos fosterbarn	12
2.2 Barns kulturelle rettigheter	12
2.3 Kriterier til fosterforeldre	15
3 Teoretisk rammeverk	16
3.1 Krysskulturelle barn og unge	16
3.2 Kultur	18
3.2.1 Kultur som isfjell - Isfjellmodellen	20
3.3 Kulturkompetanse	21
3.4 Transnasjonalt familieliv.....	23
4 Metode	26
4.1 Vitenskapelig ståsted.....	26
4.2 Forskningslitteratur	27
4.3 Kvalitativ metode	28
4.4 Intervjuguide	28
4.5 Fremgangsmåte i forskningsprosessen	29
4.6 Transkripsjon	30
4.7 Etiske vurderinger	31
4.8 Analysearbeidet.....	32
4.9 Styrker og begrensninger i forskningen	35
5 Oppfølging av krysskulturelle barn i fosterhjem – analyse og diskusjon av funnene	36
5.1 Forskningsspørsmål 1: Hvordan sørger fosterforeldrene for kontinuitet til fosterbarnets kulturelle identitet?.....	36
5.1.1 Traumesensitiv omsorg	37
5.1.2 Videreføring av språk	38
5.1.3 Annerledeshet og diskriminering	41
5.1.3 Religion og tradisjon.....	45
5.2 Oppsummering og diskusjon av funn.....	46
5.3 Forskningsspørsmål 2: På hvilken måte får fosterforeldrene informasjon, veiledning og oppfølging fra tjenestene?	49

5.3.1 Høy turnover	49
5.3.2 Manglende veiledning.....	50
5.3.3 Informasjon fra tjenestene om barna og familiens migrasjonshistorie	51
5.4 Oppsummering og diskusjon av funn.....	52
6 Konklusjon	54
7 Kilder.....	57
Vedlegg 1 intervjuguide.....	59
Vedlegg 2 informasjonsbrev og samtykke.....	60

1 Innledning

Jeg som rådgiver i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), fosterhjemstjenesten region Øst er opptatt av å innhente dypere faglig forståelse for barns kulturelle identitetsutvikling og tilhørighet i en oppvekst i fosterhjem. Da dette er fremdeles et felt med mangelfull forskning. Barna og foreldrenes migrasjons historie, vurderer jeg som av stor betydning for bedre å forstå levemåter og relasjoner mellom mennesker, i et transnasjonalt perspektiv. De ulike perspektivene som reflekteres og analyseres i masteroppgaven skal bidra til økt kvalitetssikring av våre vurderinger og tiltak i fosterhjemsfeltet for barn og unge som har en annen kulturell bakgrunn. Jeg har valgt å bruke hovedbegrepet krysskulturelle barn- og unge i denne analysen.

Både i eldre og nyere studier om sosialt arbeid og møter med flerkulturelle i Norge uttrykker fagpersoner det som krevende å skulle arbeide med mennesker med flerkulturell bakgrunn. Språk og kommunikasjon, ulik familieorganisering og syn på barn og barneoppdragelse, vold og fysisk avstraffelse, kjønnsrelasjoner og forhold til religion er eksempler som trekkes frem som spesielt utfordrende (Rugkåsa et al., 2020, s. 79).

Ifølge Rugkåsa med flere, tar fagpersoner i barnevernet til orde for at det trengs en spesifikk kunnskap og kompetanse i arbeidet med flerkultur. At det etterlyses kunnskap om kulturelle forhold (Rugkåsa et al., s. 79). Dette gir et viktig grunnlag for å se nærmere på hvilken kompetanse og holdninger fosterforeldre, fosterhjemstjenesten, i samarbeid med barneverntjenestene har fra før i dette arbeidet.

En hovedbarriere er at fosterhjemstjenesten i region Øst, generelt har liten kunnskap om identitets utviklingen til krysskulturelle barn i fosterhjem. Dermed vurderes det som både betimelig å forske på feltet, i et samfunn i stadig interkulturell utvikling og stadig flere fosterbarn har en krysskulturell bakgrunn. Vi som jobber i barnevernsfeltet, er avhengig av tillit og legitimitet i befolkningen for å realisere våre målsettinger. Det er et velbeskrevet fenomen at mistillit og frykt i møte med barnevernet er mer fremtredende blant foreldre med flerkulturell bakgrunn enn andre (Thorbjørnsrud et al., 2017, s. 21). En barriere i denne sammenheng er at Fosterhjemstjenesten rekrutterer få flerkulturelle fosterhjem generelt, og få i barnets familie og nære nettverk som kan bistå som ny omsorgsbasis for barnet, da man har inntrykk av at flerkulturelle familier har få familiemedlemmer og lite nettverk i Norge, samt gjennomgående tillitsutfordringer til barnevernsystemet.

1.1 Bakgrunn for masteroppgaven

Utviklingsforholdene til krysskulturelle barn og unge har hatt lite fokus i akademia generelt. Forståelsen av barndom og barns utvikling har tradisjonelt vært preget av vestlig tenkning. Kunnskapen er i hovedsak basert på psykologisk forskning på hvite amerikanske og nordeuropeiske barn med middelklasse bakgrunn som kun har tilknytning til en hovedkultur og et språk. Denne fagkunnskapen er blitt kritisert for å være for «smal» og dermed ikke egnet til å beskrive eller forklare barndom under andre forhold og i andre samfunn. Det er en stor jobb å få krysskulturelle barns utvikling på agendaen, og dermed krysskulturelle fosterbarn (Salole, 2020, s.74).

Begrepet krysskulturelle barn og unge er en betegnelse på barn som på ulike måter har tilknytning til flere land og kulturer. Det er begrep for en barndom som er preget av store kulturelle og sosiale kontraster, flere tilhørigheter, flere språk, flere sett med verdier, motsetningsfulle standpunkt, oppbrudd og det å på ulikt vis skille seg ut fra majoriteten (Salole,2020, s. 31). Disse barna alle slags hudfarger, religioner og nasjonaliteter. Krysskulturelle barn kan ha flyktning- og innvandrerbakgrunn. De kan også være internasjonalt adopterte, eller ha foreldre fra forskjellige land. I tillegg kan barn av urfolk og nasjonale minoriteter være krysskulturelle (Salole,2020, s. 34).

Fosterhjemstjenestene bør derfor ønske mer forskning på dette feltet velkomment. Mange av de hypotesene og resonnementene som ligger til grunn for faglige vurderinger ved valg av tiltak for krysskulturelle barn, mangler empiri. Engasjementet til fosterhjemstjenesten har vært rettet mot å finne riktig fosterhjem til riktig tid. En hypotese er at de fleste krysskulturelle barn i vår region (Øst) flytter inn i norske fosterhjem, der begge fosterforeldrene er etnisk norske. Fører praksisen til mer eller mindre ubevist assimilering? Eller fører det til en god integrering, der barna har et naturlig forhold til sin egen bakgrunn og klarer å sjonglere mellom de ulike kulturelle markørene? Fosterhjemtjenesten har bistandsplikt og skal bistå kommunen med å skaffe fosterhjem når kommunene har vurdert at det ikke er muligheter til å finne fosterhjem i familie eller nære nettverk. Dette innebærer et ansvar for å til enhver tid rekruttere nok og riktige fosterhjem ut fra behovet, inkludert fosterhjem som har de riktige ferdighetene og holdningene til å ivareta ulike kulturelle rettigheter (Bufdir,2021).

Et viktig grunnlag for forskning på dette feltet er å validere mine hypoteser om at krysskulturelle barn trenger ekstra søkelys på sin kulturelle bakgrunn og at det er rimelig å anta at det er ekstra utfordrende og sårbart for et krysskulturelt barn å flytte inn i en fosterfamilie med ulik kulturell bakgrunn. Barnas følelse av tilhørighet, opplevelsen av annerledeshet og det å være fysisk ulik sine foreldre er momenter jeg mener man ikke tar nok høyde for, verken i matching, veiledning eller oppfølgingen da barna har flyttet inn. Biologiske foreldre gir ofte uttrykk for maktesløshet og uttrykker ønske om at barnet bør beholde sin kulturelle identitet og at man velger fosterfamilie fra samme kulturelle bakgrunn som dem selv.

Samtidig har vi erfaringer med at både biologiske foreldre og de krysskulturelle barna foretrekker å bo hos majoriteten, altså i etnisk norske fosterhjem. Dette fordi det gir grunnlag for å integreres bedre i det norske samfunnet. Å få tilgang til de ressursene som trengs for å lykkes i livet. Utdanning, økonomisk trygghet og språklig kunnskap er viktige momenter som trekkes frem. Skam og tap av ære er andre momenter som nevnes. Flere foreldre nevner at de ikke ønsker at det skal bli spredd i familien eller i det flerkulturelle nettverk ellers, at barnet skal flytte i fosterhjem. Derfor foretrekkes et nøytralt, fremmed hjem som ikke vil minne dem om deres følelse av nederlag.

1.2 Masteroppgavens formål

Oppgavens formål er å belyse fosterforeldrenes erfaringer og refleksjoner i oppdraget med å være fosterforeldre til et krysskulturelt barn. Det er viktig i denne sammenheng å få innblikk i erfaringer de har ved å få hjelp og støtte fra barneverntjenesten og fosterhjemtjenesten, samt hvordan kontakten med biologiske foreldre utfolder seg.

Formålet er også å reflektere over erfaringene, hva sier de oss og kan de gi oss en pekepinn i hvilken faglig retning for videreutvikling av tjenestene. Er lovens krav om plikten til å ta tilbørlig hensyn til barnets kulturelle identitet en realitet, eller er det utelukkende ment for å ivareta våre nasjonale og internasjonale forpliktelser? For å få mer innsikt i hvordan dagliglivet til krysskulturelle barn i fosterhjem utspiller seg, har jeg valgt valgte jeg å bruke Bufetat viktigste samarbeidspartner, nemlig fosterforeldrene selv som informanter. Formålet skal gi en pekepinn omkring de oppgitte hypoteser. Er det utelukkende tilfeldigheter som rår i praksis, eller ligger det mer systematiske planer og strategier til grunn i oppfølging av krysskulturelle barn?

1.3 Overordnet problemstilling og forskningsspørsmål

Masteroppgaven har en overordnet problemstilling. Derav to forskningsspørsmål som jeg diskuterer inngående i analyse kapitelet, som redegjør for resultater fra funnene i den kvalitative undersøkelsen. Den overordnede problemstillingen er:

Hva gjøres for å sørge for kontinuitet i kulturell identitet i fosterhjemsomsorgen, der barn og fosterforeldrene har ulik kulturell bakgrunn?

Problemstillingen belyses med funn fra to forskningsspørsmål, som er særlig er behandlet i kapitel 5.

- 1) Hvilke perspektiver har fosterforeldrene til barnas kulturelle identitet i fosterhjemmet.
- 2) Hvordan samarbeider tjenestene og fosterforeldrene for å utvikle felles kulturkompetanse i fosterhjemsoppdraget?

I oppgavens diskusjonstemaer, benytter jeg en tverrfaglig tilnærming innen fagområdene rettsvitenskap, psykologi, sosialantropologi, transnasjonalisme, sosialt arbeid og barnevern. Til grunn for analysen og diskusjonene er det innhentet omfattende datamateriale gjennom fem kvalitative spørreundersøker av ulike fosterhjem i Norge som har ulik kulturell bakgrunn enn fosterbarnet. Ut fra de fem fosterfamiliene var det seks fosterforeldre som deltok i intervjuene.

Oppgaven omfatter blant annet kartlegging og analyse av ulike undertema som kom frem i analysen av de to hovedtemaene. I hovedtema en ble det snakket mye om ulike identitetsmarkører som språk, religion, ytre faktorer, mat, annerledeshet og traumer. I hovedtema to ble det tatt opp manglende oppfølging fra tjenestene, fosterforeldrenes opplevelse av psykologisk utrygghet og mangelfull kulturkompetanse, samt samvær og fosterforeldrenes holdninger og verdier i oppdraget.

Materialet støtter mine erfaringsbaserte hypoteser gjennom flere år i fagfeltet, men har også gitt grunnlag for nye perspektiver som ikke har vært så fremtredende. Hovedfunnene i materialet tilsier at fosterhjemmene forsøker ulike tilnæringsmåter for å gi plass til barnets kulturelle bakgrunn i hverdagen, men at barnets traumer og motivasjon påvirker både fosterforeldrenes og barnets tilnærming i stor grad. Ut fra funnene kan man også stille spørsmålet om bevisstheten rundt temaet *kulturelle rettigheter* er fremtredende nok i omsorgen og om fosterforeldrene har kulturkompetansen som kreves ut fra dagens lovverk. Lovverket sier ingenting om hvordan man skal sørge for kulturell identitet i fosterhjemsomsorgen. Det er opp til oss i fagfeltet å si noe om hvordan det skal utføres.

Å sørge for en kontinuitet i barnas morsmål er en av hovedutfordringen samtlige fosterhjem beskriver. Samtidig som de opplever vansker med å få til en naturlig kommunikasjon med biologiske foreldrene på grunn av språkbarrierer og få naturlige treffpunkt. Et annet hovedfunn er at fosterhjemmene opplever å stå alene i å sørge for kontinuitet til barnets kulturelle identitet. Fire av fem fosterhjem sier at de ikke får noe veiledning eller støttetiltak for å tilrettelegge for kultur, som støttekontakter, kulturkonsulenter, kulturtolker eller andre kulturfremmende tiltak.

1.4 Begrepsavklaringer

Begrepet **fosterhjem** er det rimelig å anta at de fleste i det norske samfunn vet hva er. Det som folk flest ikke vet er at tiltaket fosterhjem er barneverntjenestenes mest brukte tiltak og foretrekkes fremfor institusjon. Ifølge barnevernloven menes et fosterhjem som private hjem som ivaretar omsorgen for barn på grunnlag av vedtak etter denne loven (Stetten, 2022, s. 57).

Krysskulturelle barn og unge er personer som har levd eller lever med innflytelse fra to eller flere kulturer i en betydelig del av barne- og ungdomsårene (Salole, 2020, s. 31). Det er en betegnelse for barn og unge som på ulike måter har tilknytning til flere land og kulturer. Det er et begrep for et barn dem som er preget av store kulturelle og sosiale kontraster, flere tilhørigheter, flere språk, flere sett med verdier, motsetningsfulle standpunkt, oppbrudd og det å på ulikt vis skille seg ut fra majoriteten (Salole, 2020, s. 31).

Begrepet **kultur** er stort og vanskelig å definere. I oppgaven nevnes kulturelle rettigheter, kulturmarkører som språk og religion. Kultur i denne sammenheng forstås som bestemte tradisjoner, uttryksformer, levesett og tenke- og væremåter delt av mennesker i et samfunn. Kulturer vedlikeholdes, overføres, endres og utvikles over tid, i møte med andre kulturer, og fra generasjon til generasjon (Salole, 2020, s. 47).

Etnosentrisme fra et antropologisk ståsted: «Å vurdere fremmede skikker og verdier ut fra ens egen kultur» (Hylland & Sajjad, 2020, s. 48).

Transnasjonalitet betyr relasjoner, interesser og forpliktelser på tvers av landegrenser (Salole, 2018, s. 133).

Transnasjonalisme defineres som en sosial prosess der migranter utvikler og opprettholder sosiale felt som krysser geografiske, kulturelle og politiske grenser. Transnasjonale migranter kjennetegnes ved at de handler, tenker og føler innenfor et felt av sosiale relasjoner som kobler sammen opprinnelseslandet og det nye hjemlandet (Odden, 2018, s. 81).

Migrasjon kan kort defineres som «bytte av bosted». Det kan være innad i eget land eller ut av landet. Flytter man ut av landet man er født i, kalles det internasjonal migrasjon (Odden, 2018, s. 21).

Migrant er et individ som har forlatt sitt hjemland for å bosette seg i et annet land (Odden, 2018, s.22)

Kulturrelativisme innebærer at et individs meninger, tro og handlinger må forstås ut fra dets egne kulturelle forutsetninger og premisser. Ingen kultur er universell, og ingen kultur kan gjelde som «gullstandard» som andre kulturer kan måles opp mot (Javo, 2010, s.51).

Kulturkompetanse kan på denne måten tilby kontaktpersoner og fosterhjem en ramme for å forstå, kommunisere og samhandle effektivt med andre mennesker på «tvers av kultur», og den kan bidra til å dekke et behov for å forstå relasjoner mellom kulturell majoritet og minoritet (Rugkåsa et al., s.80).

Integrering, assimilering, ekskludering og marginalisering er fire kjente begrep som brukes for å kategorisere innvandreres tilpassningsformer. Begrepene blir ofte brukt innen akkulturasjonsteori.

Akkulturasjon betegner de prosessene som foregår når individer eller grupper med ulik kulturell bakgrunn kommer i kontakt.

- 1) **Integrering** er en tilpassingsstrategi der man opprettholder sin egen kultur, men samtidig tilpasser seg storsamfunnet.
- 2) **Assimilering** er å bli mest mulig lik majoritetsbefolkningen, og gi avkall på sin egen kulturelle bakgrunn.
- 3) **Ekskludering** skjer når man tar avstand fra vertsamfunnet og opprettholder egen kulturell identitet.
- 4) **Marginalisering** referer til situasjoner der man verken opprettholder egen kulturell identitet eller tilpasser seg en ny (Odden, 2018, s. 94).

Interseksjonalitet er et begrep som viser til hvordan sosiale kategorier som kjønn, rase, etnisitet, religion, sosial klasse, seksuell orientering og funksjonsevne kan samvirke og påvirke personers leve- og livsvilkår (Thun, 2023).

2 Faglig kontekst

I dette kapittelet belyses fosterhjemtjenesten faglige kontekst i omsorgsplasseringer av krysskulturelle barn og unge i samarbeid med de kommunale barneverntjenestene.

Det har vært en svak nedadgående trend de siste 10 årene i forhold til barn som plasseres i fosterhjem. I utgangen av 2022 var det totalt 7828 barn i fosterhjem i Norge (SSB), der det faktisk var en liten økning igjen fra året før, som lå på 7658. Det er like antall jenter som gutter som flytter i fosterhjem. I forhold til flerkulturelle barn i fosterhjem er over halvparten av omsorgsplasseringene av krysskulturelle barn i Norge på 5 455 barn plassert i 2022(SSB, tabell 11298).

2.1 Utviklingen hos fosterbarn

For de fleste barn betyr omsorgsovertagelse i regi av barnevernet en overgang fra omsorgssvikt til stimulerende og ressurssterke hjem. Det finnes forskning som tyder på at fosterbarn har med seg en «bagasje» inn i fosterfamiliene som gir økt risiko for psykiske plager, for eksempel genetisk sårbarhet eller det å ha blitt utsatt for mors alkohol- eller stoffmisbruk under svangerskapet. Erfaringene barna har før de ble fosterhjemsplassert, som mishandling og omsorgssvikt, gir økt risiko for senere vansker (Gärtner & Heggland et al, 2013, s. 23).

Det er stor variasjon i hvilke utfordringer barn som plasseres i fosterhjem har, men forskning viser at fosterbarn har vansker på viktige livsområder i langt større grad enn den vanlige befolkningen. Det gjelder både fysiske og psykiske helseproblemer, emosjonelle vansker, sosiale vansker, atferdsvansker og lærevansker. En rekke studier har vist at unge voksne som tidligere har hatt barnevernstiltak, har et vesentlig lavere utdanningsnivå enn andre i tilsvarende aldersgrupper. En undersøkelse fra NOVA viser at omtrent 60 prosent av voksne (25-41 år) med bakgrunn fra barnevernet ikke har gjennomført videregående skole, mot kun 20 prosent i sammenligningsutvalget. Det er også et lavere utdanningsnivå blant foreldrene til barn med tiltak i barnevernet, sammenlignet med andre foreldre. At barna får tilbud om ettervern etter fylte 18 år har en positiv effekt. Samtidig er risikoen for å havne utenfor skole og arbeidsliv fortsatt langt høyere for denne gruppen enn for befolkningen ellers (Thorbjørnsrud et al., 2017, s.23).

2.2 Barns kulturelle rettigheter

Den nye barnevernloven var formelt vedtatt å gjelde fra 01.01.2023. Den nye barnevernloven er i tråd med FNs barnekonvensjons prinsipper om barns rett til informasjon, til å bli hørt, beslutninger til barnets beste og barns rett til privatliv (Stette, 2022, s. 4).

Den europeiske menneskerettsdomstolens (EMD) har fått en stadig større betydning i norsk lov, også i den nye barnevernloven. I ny lov har departementet lagt stor vekt på menneskerettslige vurderinger, og viser til at EMD fra 2015 har tatt til behandling 39 barnevernssaker mot Norge. I åtte av ti dommer som hittil er avsagt, konstaterer EMD

krenkelse av den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8 om retten til familieliv. Kritikken fra EMD har i hovedsak vært rettet mot barnevernets plikt til å arbeide for gjenforening av barn og foreldre i omsorgssaker og fastsettelse av samvær har vært sentralt (Stette, 2022, s. 4).

Kulturelle rettigheter blir omtalt særlig i ny bestemmelse i barnevernloven (2023).

Barns kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn:

Barns kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn: Barnevernet skal i sitt arbeid ta hensyn til barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn i alle faser av saken. Samiske barns særskilte rettigheter skal ivaretas (Barneverntjenesteloven, 2023, § 1-8).

Denne bestemmelsen i loven er ny og tydeliggjør barnevernets ansvar for å innhente informasjon om barnets bakgrunn og vurdere konkret hvordan barnets bakgrunn skal vektlegges og hensyntas på ulike stadier i en barnevernssak. Formålet med bestemmelsen er å bidra til bedre faglig arbeid, grundigere vurderinger og riktigere avgjørelser til barnets beste (Stette, 2022, s. 13). Dette er av stor relevans for oss i fosterhjemtjenesten, da barnas rettigheter ikke har hatt særlig betydning i vårt arbeid tidligere og at man ønsker å gjøre endringer til det bedre for barnet, og samtidig øke bevisstgjøringen og holdningene i våre vurderinger og avgjørelser som påvirker barnet og biologiske foreldre i stor grad.

Bestemmelsen i overnevnte paragraf bygger på formuleringer i FNs barnekonvensjon artikkel 20 nr. 3. Bestemmelsen reflekterer også forpliktelsene som følger av FNs barnevernkonvensjon artikkel 30 som sier:

I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk (FNs barnekonvensjon, art. 30, s. 23).

Fosterhjem, barnevernets mest brukte omsorgstiltak.

Fosterhjem skiller seg fra andre barnevernstiltak, fordi barnevernet er avhengig av at privatpersoner påtar seg oppdrag og tar imot barn som trenger et hjem. Kvinner er generelt mer positive enn menn til å bli fosterforeldre. Kvinner har også mer kunnskap om feltet. Å vurdere å melde seg som fosterforeldre er mest aktuelt for de under 50 år. Korona, krig i Ukraina, strømkriser og økonomisk usikkerhet påvirker i noen grad folks vurdering om det å bli fosterhjem (Sentio, 2022, s.1) Fosterhjem brukes som tiltak både ved vedtak om frivillig hjelpetiltak og ved omsorgsovertakelse jmfør paragraf 5-1. Barnevernstjenesten har hovedansvar for oppfølgingen av barnet, barnets foreldre og fosterfamiliene i perioden barnet bor i fosterhjem. Fosterhjem er det mest brukte barnevernstiltaket for barn som av ulike årsaker ikke kan bo hos sine foreldre (Bufdir, 2021).

Kommunens rolle i fosterhjems plasseringer

Kommunene har et overordnet ansvar på oppvekstområdet, som omfatter plikt til å koordinere og legge til rette for, og påse at barn får oppfylt sine grunnleggende rettigheter til omsorg, familieliv, utdanning og helsehjelp. Kommunene skal legge til rette for at fosterhjemmene får den praktiske, økonomiske og faglige støtten, veiledningen og oppfølgingen som de har behov for. Oppfølgingen skal tilpasses barnets behov og vil variere ut ifra fosterfamiliens behov og kompetanse. Barnevernloven gir regler om hvilke oppgaver og ansvar omsorgskommunen (kommunen barnet bor i når vedtaket om omsorgsplassering blir truffet) og fosterhjems kommunen har når barnet får et fosterhjem utenfor hjemkommunen sin (Bufdir, 2021).

Omsorgskommunen har ansvaret for valg og godkjenning av fosterhjem, og det løpende og helhetlige ansvar for å følge opp barnet, herunder ansvar for å følge utviklingen til barnet og foreldrene under hele fosterhjemsforløpet. Kommunen har også ansvar for å legge til rette for at barnets biologiske foreldre får tilbud om støtte og veiledning, samt ivareta barnets og de biologiske foreldrenes rett til et familieliv (Bufdir, 2021).

Barneverntjenesten skal i forbindelse med valg av fosterhjem vurdere om fosterforeldre har de nødvendige forutsetningene til å ivareta barnets særlige behov, blant annet sett i lys av:

- Barnets egenart
- Formålet med plasseringen
- Plasseringens forventede varighet
- Barnets behov for samvær og annen kontakt med familie

Barneverntjenesten bør legge vekt på å finne et fosterhjem innenfor barnets slekt og familiens nære nettverk. Graden av skam og stigmatisering rapporteres å være langt mindre dersom barna kan flytte til et fosterhjem i slekt eller nettverk. Det kan være store kulturforskjeller også mellom mennesker som har samme opprinnelsesland. Derfor ses felles landtilknytning som et for snevert tilknytningsgrunnlag. Man må også vurdere fosterforeldrenes evne til tilknytning til det norske samfunnet slik at de både kan samarbeide med myndighetene om fosterhjems plasseringen, og sørge for god generell integrering (Bufdir, 2021).

Fosterhjemtjenestens rolle i fosterhjems plasseringer

Fosterhjemtjenesten skal bistå kommunene med plassering av barn utenfor hjemmet ved å rekruttere og formidle fosterhjem, bistå kommunene på anmodning med rekruttering i familie og nære nettverk. Fosterhjemtjenesten gir også tilbud om evaluering etter 6 og 12 måneder etter innflytting i sammen med kommunen. Dette utføres av eget evalueringsteam i region Øst. Bufetat har ansvar for at det til enhver tid finnes et tilstrekkelig og differensiert tilbud av fosterhjem sett opp mot behovet i kommunene (Bufdir, 2021).

Bistandsplikten til Bufetat nasjonalt omfatter alle kommuner i Norge, utenom Oslo. Region øst i kommuner i fylket Viken. Rekruttering av fosterhjem ivaretas gjennom nasjonale,

regionale og lokale markedsføringskampanjer. Familier som tar kontakt med fosterhjemtjenesten får informasjon, oppfølging og hjelp med å finne ut om de fyller de formelle kravene for å kunne bli fosterhjem. Bufetat skal tilby grunn- og videreopplæring til alle fosterforeldre gjennom kurstilbudet Solid. Tilbudet skal også gjelde fosterfamilier som er rekruttert i barnets familie og nære nettverk. Fosterhjemstilbudet som beskrives er delt inn i to hovedkategorier, fordelt på kommune og stat. Kommunale fosterhjem kan være et hjem i barnets familie eller nære nettverk, eller et fosterhjem som er rekruttert på generelt grunnlag. Kommunale fosterhjem har oppdragsavtale med omsorgskommunen til barnet/barna som bor hos dem og kan være både med og uten forsterkningstiltak (Bufdir, 2021).

2.3 Kriterier til fosterforeldre

Når plasseringssted for barnet skal velges, skal det blant annet legges vekt på barnets mening, barnets identitet og behov for omsorg i et stabilt miljø, behovet for kontinuitet i barnets oppdragelse og barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn (Stette, 22, s.35).

Fosterforeldre skal ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem (jmfør forskrift om fosterhjem). I tillegg til stabil livssituasjon og god helse, stiller forskrift om fosterhjem krav om at fosterforeldre må ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn mulighet til livsutfoldelse. Mange minoritetsfamilier kan ha problemer med å oppfylle kriterier knyttet til språk, bolig og økonomi. Mange innvandrere har allerede store familier på liten plass, og mange barn å ta seg av. Fosterforeldrene må snakke godt norsk, og barnet må få sitt eget rom i fosterhjemmet. Blant annet Skytte (2013) har påpekt at dette er en høyere bostandard og høyere språkkompetanse enn det mange innvandrerbarn ellers erfarer (Thorbjørnsrud et al., 2017, s 28).

Fosterhjemtjenesten opplever at det stilles ulike krav til etnisk norske fosterforeldre og flerkulturelle fosterforeldre. Man prøver å imøtekomme flerkulturelle familier som ønsker å bli fosterhjem med å fire på kravene. Et krav om eget rom kan vurderes hvis fosterforeldrene er i familie med barnet, da mange flerkulturelle barn er vant til å bo tett og opplever at de ikke har behov for eget rom. Gode norskkunnskaper er viktig krav for å kunne bli fosterhjem. Fosterforeldrenes språklige kunnskaper må være såpass gode at fosterforeldrene kan samhandle med offentlige etater som barnevern, biologiske foreldre, skole, PPT (pedagogisk-psykologisk tjeneste), BUP (Barne- og ungdomspsykiatri) og somatiske helsetjenester (Thorbjørnsrud et al., 2017, s. 28).

3 Teoretisk rammeverk

3.1 Krysskulturelle barn og unge

Jeg ble kjent med begrepet krysskulturelle barn og unge gjennom studiet

Minoritetskompetanse i Barnevernet ved VID. Jeg synes begrepet er godt fordi det omfavner alle barn, ikke bare en spesiell gruppe barn, som for eksempel barn fra Midtøsten, eller Afrika, eller flyktninger eller innvandrere. Begrepet har vært oppe til diskusjon i faglig fora i fosterhjemtjenesten og vi har startet å bruke begrepet aktivt gjennom vårt prosjekt Flerkultur og Mangfold. I denne prosjektgruppen har vi hatt diskusjoner om begrepsvalget, da man har en oppfatning av at begrepene etnisk minoritet, flerkulturell eller bare minoritet er mer kjente begrep og enklere å relatere seg til. Barna vi representerer har ulike bakgrunn og etnisitet og at det derfor er vanskelig å finne et begrep som passer for dem alle.

Det er som sagt få studier av krysskulturelle barn som bosetter seg i fosterhjem, der fosterforeldrene har ulike kulturelle bakgrunn. Det har nylig vært ferdigstilt forskningsprosjekt som omhandler internasjonale adoptivbarn i Norge. Man ser likhetstrekk, men fosterbarn er i en særstilling, der de ofte har bodd i en kortere eller lengre periode med sine biologiske foreldre og at barna som regel har en lovfestet samværsrett, økonomisk støtte og oppfølging fra barneverntjenesten under hele oppveksten.

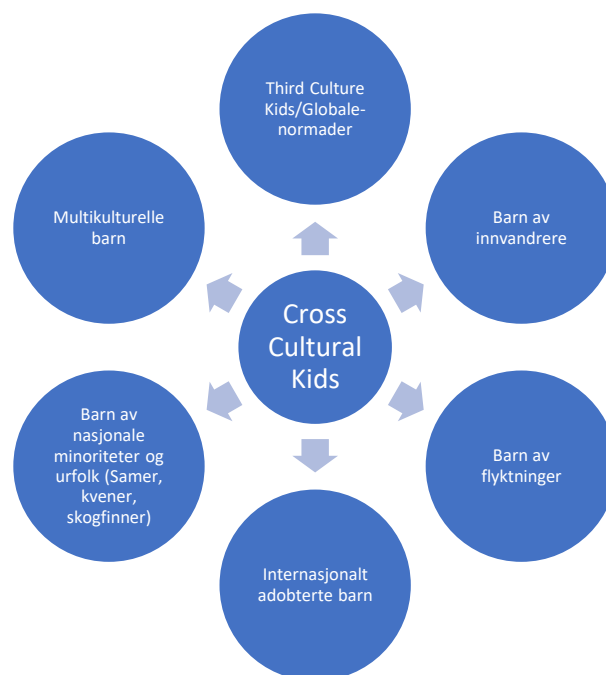

Fig. 1. Figuren «Krysskulturelle barn» (Salole,2020, side 35).

Krysskultur er et sekkebegrep til gruppene som er illustrert i figuren over. Grunnen til at jeg har valgt krysskulturelle barn og unge i min oppgave er fordi fosterbarna er representert fra flere av disse gruppene. Jeg vil kort gå nærmere inn på hver av gruppene og se på deres kjennetegn (Salole,2020, s. 34).

Tredjekulturbarn er barn og unge som bor i andre land enn sitt opprinnelsesland/passland i perioder av oppveksten, gjerne på bakgrunn av foreldrenes arbeid. Tredjekulturbarn har ofte høy mobilitet, altså mye forflytting i livet. De flytter gjerne regelmessig mellom flere land, innad i landene, og/eller frem og tilbake mellom Norge og andre plasser. Eksempelvis er dette vanlig for misjonærbarn (Salole, 2020, s. 35). Ingen av fosterbarna til fosterforeldrene jeg snakket med har bakgrunn som tredjekulturbarn.

Barn av innvandrere er barn med foreldre som har flyttet permanent til et annet land enn det de opprinnelig er statsborgere, ofte på bakgrunn av arbeidsmuligheter eller familieinnvandring. Et av barna til informantene mine har denne bakgrunnen. Barn som må forlate sitt hjemland med eller uten foreldre på bakgrunn av hendelser som krig, nød, forfølgelse eller naturkatastrofer. Dette er enten barn som flykter alene eller som er barn av flykninger. De fleste av barna i masteroppgaven er representert fra denne gruppen. Barn som har for eksempel samisk, kvensk, rom, eller jødisk familiebakgrunn kalles nasjonale minoriteter og urfolk. Et av barna i analysen er kategorisert som nasjonal minoritet, samtidig som fosterbarnet er multikulturelt, der den ene forelderen har bakgrunn fra et annet land. Krysskulturelle barn og unge er også barn som er adoptert fra et annet land (Salole, s.37).

Til slutt vil jeg nevne en siste gruppe; multikulturelle barn. Det er barn som har foreldre med bakgrunn fra minst to ulike land og/eller hovedkulturer, for eksempel Thailand og Norge, Norge og Gambia. Multikulturelle barn blir gjerne kalt «mixed race» i England og USA. Noen med multikulturell bakgrunn vil skille seg ut utseendemessig, men ikke ha aktiv tilgang til flere kulturer og verdisett i oppveksten. Multikulturelle bakgrunn eller ikke, alle som er oppvokst med norsk kultur, og som identifiserer seg med denne, er uansett per definisjon norske (Salole, 2020, s.37).

En naturlig del for et krysskulturelt barn er å vokse opp med flere språk, miljøer og kulturinntrykk. Man blir ekspert til å pendle, veksle og tilpasse seg mellom miljøer og måter å være på. En felles opplevelse for mange av disse barna er å få spørsmål om identitet og tilhørighet, særlig fordi andre rundt dem spør og problematiserer hvor de kommer fra, og hvor de hører hjemme (Salole, 2020, s. 42 og 43). I sammenheng med fosterhjems plasseringer av krysskulturelle barn er dette et viktig moment, da barna allerede ved at de er fosterbarn, får ofte spørsmål omkring dette. Andre momenter er at de kan ha ulikt utseende, religion og livssyn i tillegg. Det er viktig å gi barna en god selvfølelse på hvem de er, da det ofte er mye stolthet og viktige erfaringer knyttet til en slik bakgrunn, som man tar med seg videre inn i en ny familie. Mange av fosterbarna som er krysskulturelle oppfatter seg som norske og er norske, samtidig som de bør få anerkjennelse for sin flerkulturelle bakgrunn (Salole, 2020, s. 43).

3.2 Kultur

Kultur er et sentralt begrep og tema i denne oppgaven, da jeg ser nærmere på kulturell identitet i omsorgen til barna. Kulturelle rettigheter har tidligere blitt nevnt som rettslig rammeverk i barneverntjenesteloven og er del av den faglige konteksten jeg forsker under.

Kulturer er dynamiske og i kontinuerlig endring og utvikling. Forandringene kan være vanskelige å legge merke til dersom man blir værende på samme sted, men lettere å merke hvis man kommer tilbake etter å ha vært borte en stund. Kultur er menneskeskapt, og viser hvordan mennesker på et bestemt sted til en bestemt tid organiserer livet sitt innenfor en gitt historisk, sosial, miljømessig og politisk sammenheng. Også vennegjenger, familier, fosterfamilier, skoler, arbeidsplasser og nabolag kan utvikle sine egne «subkulturer», eller mindre kulturer (Salole, 2020, s. 48).

Kultur påvirker et samfunns «DNA», tankesett eller mentalitet. Det styrer hvilke holdninger og idealer som gjelder. Holdninger er bestemte tanker du har om en person eller en sak, de kan være positive eller negative. Idealene er det som ses på som eksempler til etterfølgelse, vellykkede mål og forbilder. Opplevelsen av å måtte forholde seg til mer enn én kultur gjennom en barndom, er likevel noe som angår de fleste mennesker i større eller mindre grad. I vårt globaliserte samfunn kan barn og foreldrene deres i mye større grad enn før, velge hvem og hva de vil lytte til fra et mangfold av stemmer (Salole, 2020, s. 30).

I oppgaven diskuteres ulike kulturelle identitets markører som språk, religion, mat og utseende inngående. Språk er et av de viktigste kulturuttrykkene som finnes. Språk består av ord, lyder, grammatikk og form, men også av konsepter. Måten vi tenker på blir formidlet gjennom språk. I tillegg til ordene og uttrykkene vi bruker, formidles kultur gjennom måten vi snakker sammen på. Gjennom ulike kommunikasjonsstiler. I noen samfunn er det vanlig å bruke en veldig direkte stil, eller form, som kalles lavkontekstkommunikasjon (nordamerikanske og europeiske språk). Mens i andre kulturer kommuniseres det mer forsiktig og indirekte stil, med bruk av metaforer, historier og innledende høfligheter. Det kalles høykontekst kommunikasjon (asiatiske språk) (Salole, 2020, s. 64).

Ifølge Båtnes og Egden hevder man blant annet at barn og foreldre kan miste felles språk ved en plassering i et hjem med et annet morsmål. Det blir også problematisert omkring det faktum at familiens kulturelle bakgrunn er et ikke-tema blant barnevernsansatte. At kultur og språk ikke blir prioritert, men kommer i annen rekke (Båtnes & Egden, 2012, s. 146).

Religion og livssyn er nært forbundet med underliggende verdenssyn og holdninger. Tro kan styre interaksjon og kommunikasjon, og normer for atferd. Det er ofte regler for bønn, bekledning og oppførsel innenfor ulike trosretninger. Religiøse normer som kulturelle normer, og konsekvenser av å bryte dem, kan være strenge og dominerende (Salole, 2020, s. 66). For sekulariserte barnevernsansatte kan det være lett å glemme at religion er viktig for mange. At mange opprinnelsesland som barna kommer fra er religiøst komplekse. I tillegg til å kartlegge barnets etiske og religiøse bakgrunn er det viktig å være i dialog med barnet og familien om hvordan deres kulturelle bakgrunn kan ivaretas ved en plassering. Er det matretter som er spesielt viktige for barnet? Er det særlige høytider og tradisjoner som skal markeres? (Båtnes & Egden, 2012, s. 148).

Det er lett å «etnifisere» krysskulturelle barn. Ved ensidig oppmerksomhet på etnisitet risikerer man at fokus blir skjevt i den samlede analysen av barnets situasjon og hjelpebehov. En slik fokusering vil hindre en nyansert vurdering av et barn i en kompleks og sosialt utsatt situasjon, et barn med særlige behov for støtte (Båtnes & Egden, s. 148). Etnosentrisme innebærer at man setter sin egen kultur i sentrum og ser verden fra sitt eget kulturelle ståsted. Man oppfatter sin egen kultur som universell, og mener at andre enten deler, eller burde dele, ens egne kulturelle verdier og normer. Disse holdningene finnes ofte hos majoritetsbefolkninger og inngår da som del av den dominerende gruppens maktarroganse og følelse av kulturell overlegenhet. Et viktig poeng er at etnosentrisme kan også være knyttet til minoritetens selvhevdelse og nedvurdering av majoriteten (Hylland & Sajjad, 2020, s. 49).

I fosterhjemtjenestens møte med barna og familiene og vurderingene vi gjør, ut fra hvilke holdninger og verdier vi har, er viktige momenter som jeg mener som fagperson bør reflektere endel rundt. Vi har en maktposisjon som gjør at samhandlingen med barna og familiene blir skjev og at det kan oppstå spenninger av ulik grad. Vi utøver vår rolle, der vi som fagpersoner tolker og analyserer andre familier og at familiene er prisgitt vår kompetanse. Man er kanskje ikke alltid like bevisst mekanismene som skjer under disse tolkningene. Begrepene etnosentrisme og kulturell relativisme er holdninger som beskriver nettopp noe av dette. Vi legger ikke som oftest merke til hvor mye vi preges av vår egen kultur. Det vi vokser opp med av regler og skikker, er det som føles naturlig for oss. Vi tar for gitt at den måten som vi lever og tenker på, er det som gjelder overalt. Det er først når vi møter andre fra en annen kultur, som gjør ting på en annen måte og tenker annerledes enn oss, at vi blir bevisste på forskjeller (Salole, 2020, s.50).

Å inneha en kulturell relativistisk holdning innebærer at man frigjør seg fra sin egen ubevisste binding til egen kultur. Bindingen det her er snakk om kan gjøre oss forutinntatte og innskrenke våre inntrykk og reaksjoner på verden. Begrepet har hatt en stor betydning fordi det viser hvor viktig den kulturelle konteksten er når det gjelder å forstå meningen med menneskers verdier, tro og handlinger. Mange mistolker begrepet med moralsk relativisme og tror at kulturell relativisme har en holdning som sier at alle verdisystemer, i alle kulturer, har lik verdi. Det begrepet mener er at verdier må forstås ut fra den kulturelle konteksten, og at de derfor ikke er absolutte. Det tillater at man setter søkelys på undertrykking og urettferdighet som kan foregå innen alle kulturer (Javo, 2010, s. 51).

Den viktigste innsikten i kulturell relativismen er at alt mennesket gjør, må forstås i sin egen kontekst. For å oppnå dette er det nødvendig med empati og innlevelse. Man kan altså forstå uten å like eller være enig i det man forstår. Det er faktisk nødvendig å sette seg inn i andres oppfatninger. Gjør man ikke det ender man å snakke til dem og ikke med dem. For at kommunikasjon skal være mulig, må man altså vite noe om de andre – man må nærme seg de andre med et åpent kulturellt sinn (Hylland & Sajjad, 2020, 48 -49).

3.2.1 Kultur som isfjell - Isfjellmodellen

For å forstå hva kultur er, er det nyttig å dele opp begrepet. Det vil si ta det i fra hverandre for å se hva det består av, og dermed identifisere hvilke områder det siktes til når ordet brukes (Salole, 2018, s.66). For å eksemplifisere hvor mye av vår kulturelle innflytelse som vi selv ikke er bevisst kan vi sammenlikne kultur med et isfjell. En liten del er synlig i bevisstheten, altså «på overflaten». Her plasseres hva vi ser, hører og smaker, for eksempel språk, ritualer, skikker, tradisjoner og matretter. Overflatedelen av kulturisfjellet består av hva vi gjør og hvordan vi gjør det.

Mens den største delen av kultur ligger usynlig i «ikke bevisstheten», altså under overflaten som i isfjellet. Det kan sies å være det grunnleggende fundamentet i et samfunn. Her finner vi de mer abstrakte og bakenforliggende årsakene til hva det er vi ser, hører og gjør på overflaten. Noen eksempler på det er verdenssyn, verdier, religion, idealer, geografiske forhold og historie. Underflatedelen i kultur handler om hvorfor (Salole, 2018, s. 67). For mange krysskulturelle barn og unge består isfjellet av uttrykk fra flere kulturer, både over og under bevisstheten. At deres kulturelle og sosiale påvirkning er «usynlig» både for dem selv og for andre, kan skape utfordringer (Salole, 2020, s.51)

Isfjellmodellen er med på å illustrere fosterforeldrenes erfaringer ved å se hvilken kulturell innflytelse barnet har fått med seg fra sin bakgrunn. Det synlige uttrykket på kultur er det fosterforeldrene oppfatter først og fremst i det øverste laget på isfjellet, mens det skjuler seg et hav av innflytelser under overflaten, som man som fosterbarn selv ikke er klar over og derfor vanskelig som fosterforeldre å få øye på. For å få en større bevissthet fra både fosterforeldre og fosterbarnet, blir det nyttig å reflektere nærmere over hvilke ulike kultur-, samfunns- og miljøpåvirkning man har hatt i livet, uansett om kontrastene har vært store eller små. På den måten er det lettere å sette ord på hvilket «blikk» og hvilken skjult kompetanse det kan ha gitt barnet (Salole, 2020, s. 69).

Fig 2. «Det kulturelle isfjellet» fra sosialantropolog Edward T. Hall (gjengitt i AFS Norge, internasjonal utveksling).

3.3 Kulturkompetanse

Kulturkompetanse handler om å ha evnen til å forstå de prosesser som er til stede og virker i flerkulturelle samfunn, og kunne kommunisere i en flerkulturell setting. Det handler om å være kulturydmyk. Ofte er tilbakemeldinger at man trenger noe konkret, en metode for å strukturere arbeidet. Sosialarbeidere uttrykker et behov for en instrumentell tilnærming der dilemmaer har en løsning. Å presentere løsninger kan lett bli generaliserende og feil, men det er utviklet noen praktiske modeller til bruk for å strukturere den tverrkulturelle kompetansen, en slags strategi for å utvikle kulturkompetanse (Båtnes & Egden, 2012, s. 177).

Strategiene sier at man enten som fosterforelder eller rådgiver er bevisst den kulturelle dimensjonen i veiledningen. Kort sagt innebærer første skritt i modellen å gjenkjenne kulturelt betingede forestillinger og være oss bevisst at det er blant annet gjennom disse vi tolker verden rundt oss. Samt at begrepet veiledning er et «vestlig» begrep i utgangspunktet. Andre skritt i strategien er kunnskap om ulike kulturer og om psykososiale prosesser som oppstår i tverrkulturelle møter, altså bevisstheten om at likheter og forskjeller i kulturbakgrunn virker inn på kommunikasjon. En bør også ha grunnleggende kunnskap om hvordan kulturbakgrunn og individenes ulike livserfaringer påvirker hvordan mennesker tolker det som kommer til uttrykk i en situasjon (Båtnes & Egden, 2012, s.178).

Det siste skrittet er å utvikle gode ferdigheter og teknikker i å håndtere kulturelle situasjoner og kommunisere godt med mennesker med ulik kulturbakgrunn. Som veileder skal ikke bare forstå og akseptere, men kunne bedømme når det er viktig å tilpasse veiledningen til kulturforskjeller, og hvordan dette kan gjøres. Man må tørre å tilnærme seg temaer som er knyttet til kultur, samt også være ydmyk overfor andre kulturer. Også kunne gi forståelig informasjon om det norske samfunn, slik at foreldrene kan ta viktige og gode avgjørelser for sitt liv (Båtnes & Egden, 2012, s.178).

Begrepet kulturkompetanse kan gi forestillinger om at det er mulig å tilegne seg kunnskap om flerkulturelle, og at det oppfattes som en nøytral kunnskap. Et problem ved kulturkompetansebegrepet er at det ikke lar seg definere presist, og at det finnes utallige definisjoner av begrepet. Kulturkompetanse kan oppfattes som et verktøy som skal effektivisere arbeidet med krysskulturelle, og det forutsetter at det finnes en definerbar og målbar kulturell kunnskap som kan læres og brukes for å håndteres kulturelle forskjeller på kompetente måter (Rugkåsa et al., 2020, s.80). Selve tanken om å inneha kompetanse på andre mennesker er diskutert og flere er uenig i om kompetansebegrepet skal brukes. Det vil føre til at mennesker objektiveres, altså at de ikke oppfattes som mennesker med individuelle særtrekk og behov, men som representanter for en kulturell kategori. Kulturell kunnskap vil heller ikke nødvendigvis føre til den rette handlingen, og den kan til og med være skadelig, nettopp fordi man kan forledes til å tro at man forstår den andre, og slik reduserer og behandler personer i henhold til kunnskapen og ikke som de faktisk er (Rugkåsa et al., s. 81).

I forsøk på å oppsummere hva en kulturelt kompetent kontaktperson i barnevernet innebærer, legges det vekt på tre elementer:

1. At vi vurderer, forstår og tar ansvar for våre egne holdninger og verdier.
2. At vi lærer om og utvider vår forståelse for og erfaring med ulike individer og grupper.
3. At vi bruker kunnskapen vår slik at vi blir forkjempere for et likestilt samfunn (Rugkåsa et al., s. 83).

Det å arbeide i et flerkulturelt samfunn først og fremst innebærer at vi gransker våre egne holdninger og verdier, både hvor de kommer fra, og hvordan de påvirker våre hverdagslige handlinger. Det viktigste er å inneha en refleksivitet over egen kulturelle praksis og fordommer på individuelt, systemisk og institusjonelt nivå. Som fagperson må man ha innsikt i og om egne verdier, være bevisst egne kulturelle røtter, skjevheter i ulike systemer og kunne gjenkjenne ulike former for undertrykking. Varme, empati og ekthet er kjerneverdier i et kulturkompetent arbeid (Rugkåsa et al., s. 84).

Flere har tatt til orde for at barnevernet ikke har nok kulturforståelse, at de ikke er kultursensitive nok. Andre hevder det motsatte, at barnevernet tar for mye hensyn til kultur. Diskusjoner om hensyn til kultur i barnevernets praksis blir altså ofte strukturert rundt motsetninger som «for lite» eller for «mye» kulturhensyn, men hva som innebærer å ta hensyn til kultur oftest ikke defineres (Aarset & Bredal, 2018, s. 129). Ifølge Aarset og Bredal dreier det seg om enten å akseptere eller ikke akseptere kulturelt forskjellige foreldrepraksiser, men i omsorgssaker er barnevernet i en posisjon der man snakker om kulturhensyn med analytisk blikk. Her vil man vektlegge kultursensitivitet og kulturkunnskap som en nødvendig del av kompetansen når barneverntjenesten skal avdekke og forstå hva fosterforeldre, foreldre og barn formidler og gjør, både i samtaler med dem og observasjoner. Fra denne posisjonen vil man hevde at det å forstå er en forutsetning for å vurdere, og vurderingen skal gjøres i henhold til en universell standard for god nok omsorg. For å være universell, må standarden ta høyde for at god nok omsorg kan utøves på flere måter (Aarset & Bredal, 2018, s. 130).

Interseksjonalitet

Begrepet interseksjonalitet viser til hvordan sosiale kategorier som kjønn, rase, etnisitet, religion, sosial klasse, seksuell orientering og funksjonsevne kan samvirke og påvirke personers leve- og livskår. Begrepet er mye brukt i studier av maktrelasjoner, som for eksempel for å belyse maktforskjeller innad i eller på tvers av sosiale grupper, som mellom kvinner med etnisk minoritets- og majoritetsbakgrunn (Thun, 2023).

En kvinne med hijab i Norge kan for eksempel oppleve å bli behandlet annerledes enn etnisk norske kvinner fordi hijaben kan vekke antagelser og fordommer knyttet til kombinasjonen av at hun er kvinne, har etnisk minoritetsbakgrunn og er muslim. Dette kan igjen påvirke hennes leve- og livsvilkår (Thun, 2023).

I arbeid med krysskulturelle barn og deres familier fordrer derfor kunnskap og bevissthet om hvordan maktrelasjoner som klasse, kjønn, etnisitet, seksualitet og funksjonsevne påvirker

menneskers liv. Det er nødvendig med kunnskap om hva som kjennetegner ulike fagområder. Det er også i tillegg noen faktiske forhold det er hensiktsmessig å ha kunnskap om, som migrasjon og migrasjonsprosesser, innvandrings- og integreringspolitikk, transnasjonale familiekonstellasjoner eller bruk av tolk i møte med hjelpeapparatet (Rugkåsa et al., 2020, s. 78).

For å forstå et krysskulturelt barns oppvekst i et etnisk norsk fosterhjem, må man ta inn over seg det faktum at barnet vil mest sannsynlig oppleve en sterkere form for annerledeshet, diskriminering og fordomsfulle holdninger fra andre, enn hvis barnet fikk bo hos en fosterfamilie med samme etnisk bakgrunn.

3.4 Transnasjonalt familieliv

Økende globalisering medfører at stadig flere familier beveger seg over nasjonale grenser og har tilknytning til flere land, både identitets-, familiemessig og rettslig. Det er blitt vanlig å snakke om transnasjonale familier, når vi har med migranter å gjøre.

De fleste krysskulturelle familier barneverntjenesten kommer i kontakt med har transnasjonale bånd som bør vies mer oppmerksomhet for bedre å kunne ta hensyn til kulturelle markører under oppveksten i et fosterhjem. I flere profilerte saker har norsk barnevern fått sterk kritikk i utenlandske media og diplomatiske kanaler etter omsorgsovertakelsessaker der foreldrene har utenlands bakgrunn. Sakene som har blitt kjent, har gjerne handlet om arbeidsmigranter fra Baltikum og Øst Europa, men også fra India. En annen problematikk som barneverntjenesten strever med er barn i familier med uavklart eller manglende oppholdstillatelse i Norge (Aarset & Bredal, 2018, s. 153).

Flerkulturelt familieliv i et transnasjonalt perspektiv som jeg kommer inn på her, er et vesentlig kunnskapsstøttested for å forstå mer av rammene i en krysskulturell oppvekst. Som jeg nevnte innledningsvis gjennom forflytning, tilpasning og kulturbevaring preges mobiliteten til disse barna på ulike måter. Identitetsspørsmålene som reises av å regelmessig pendle mellom forskjellige miljøer og virkeligheter, får en sentral betydning i deres utviklingsprosess. Det er også av stor betydning å forstå hvordan transnasjonale rammer preger barn og unges utsyn (Salole, 2018, s. 131).

En universell konsekvens av migrasjon er at uavhengig av om den er midlertidig eller permanent, så vil barna påvirkes av andre tankesett enn foreldrene deres ble i sin oppvekst. Erfaringen med å være kulturelt forskjellig fra og dermed i utakt med familiemedlemmer, er på den måten aktuell både for barn som flytter (spesielt i en alder da de husker overgangen), og for barn som vokser opp med kulturelle minoritetsforeldre i Norge (Salole, 2018, s. 132).

For mange migrantfamilier består tilværelsen av å forholde seg like mye til familie og relasjoner som befinner seg i tidligere hjemland som dem som befinner seg i Norge. Det å ha slike orienteringer, forpliktelser og interesser i andre land enn der man bor, kalles transnasjonalitet (Salole, 2018, s. 129). Det er denne koblingen som utgjør transnasjonale sosiale felt, det er innenfor dette feltet transmigranter utformer sine hverdagsliv. Tidligere nøkkelbegreper i migrasjon er integrering og assimilering, som primært har handlet om

tilpasningsprosesser innenfor en og samme nasjonalstat. Man har også løftet fokuset fra å snakke om etniske grupper til å snakke om transnasjonale grupper. Et sentralt utgangspunkt her er at internasjonale migranter har flere identiteter og at sterke bånd til hjemlandet ikke automatisk betyr svake bånd til vertslandet. En metodisk tilnærming som setter søkelys på migrantenes liv innenfor en definert nasjonalstat, gir ikke innsikt i de mange transnasjonale sosiale fellesskapene som migranter kan delta i (Odden, 2018, s.81).

Et viktig moment er at barn er et felles ansvar i migrantfamilier, der alle familiemedlemmene har rettigheter i barnet. De reelle omsorgspersonene kan være søsken, bestemødre eller tanter. Ansvar for oppdragelse, veiledning og utdanning kan være fordelt på flere generasjoners utvidede familie. For eksempel kan det være forventet at en onkel som bor i et vestlig land, betaler utdanningen til søsterens barn i hjemlandet. Det står i kontrast til det som ofte legges i begrepet foreldreskap innen familiesosiologien, der barns oppvekst anses for å være foreldrenes ansvar alene (Liden, 2017, s. 38).

Migrasjon endrer betingelsene for foreldrenes ansvar for å overføre egne verdier, tro og perspektiver, som et vesentlig aspekt ved foreldreansvaret. At barnet deres blir plassert i fosterhjem endrer betingelsene i enda større grad. Det er her vi har vansker med å få til gode overføringer mellom foreldre og barn og det kulturelle ståstedet forskyves. Hvordan familier og enkeltpersoner håndterer disse kulturelle krysningsflatene er ulikt. Foreldrene ønsker at barna skal ha røtter i hjemlandets kunnskapstradisjon når de vokser opp og preges så sterkt av det norske. Hyppig og vedvarende mobilitet gjennom besøk og kontakt med slektninger i diasporaen er en måte å gjøre det på (Liden, 2017 s. 222)

Fortellinger om problemer og forsakelse før og etter bosetting i Norge kan skape forståelse og en forpliktelse for de krysskulturelle barn, til å bruke sjansene de har fått til å lage et bedre liv. Gjennom fortellinger om foreldrenes hjemland kan forventningene om å holde kontakt med steder og slektninger bli opprettholdt også i neste generasjon (Liden, 2017, s. 223).

Hvilke Migrasjonsstrategier familier ender opp med å bruke beror på mange faktorer, alder, kjønn, status, osv. Nordmenn har en bevissthet i forhold til hvordan samene har blitt politisk behandlet i Norge og vi ønsker en endring og at assimilering er noe som tilhørte fortiden til. Men hvordan tilpasser barna seg i fosterhjemmet. Er det slik jeg nevnte innledningsvis, en form for assimilering eller integrering som finner sted? Jeg vil kort beskrive de ulike strategiene her.

Fra teorien nevnes fire hovedstrategier som migranter bruker i møte med et nytt samfunn. I en fosterhjems plassering vil det være nærliggende å tro at Integrering og Assimilering være de strategiene som oftest er resultatet for krysskulturelle barn som vokser opp i en annen kulturell kontekst enn foreldrene sine. Mens foreldrene oftere veksler mellom segregering og marginaliseringsstrategier. Disse strategiene er med på å kategorisere innvandrernes tilpasningsformer. Begrepene blir ofte brukt innen såkalt akkulturasjonsteori (Odden,2018, s. 93).

Akkulturasjon betegner de prosessene som foregår når individer eller grupper med ulik kulturell bakgrunn kommer i kontakt. Det som er viktig å være oppmerksom på er at inndelingen i slike kategorier gir inntrykk av at akkulturasjon er en statisk prosess, det vil si «en gang assimilert, alltid assimilert». Men individer kan bruke ulike akkulturasjonsstrategier i ulike kontekster. LaFromboise og kollegaer (1993) introduserer derfor en femte strategi, nemlig alternasjon – man kan veksle mellom ulike strategier (Odden, 2018, s. 94).

Det viktigste å forstå når det gjelder strategier i en migrasjonsprosess, er hvilke omstendigheter som påvirker dem. Her er det individuelle forskjeller og variasjon. Strategiene vil handle om graden av kulturell forskjellighet, som verdier og verdenssyn, samt kulturuttrykk. Jo mer forskjellig man er, desto, er virker den andres atferd ulogisk og truende, og desto mer er man tilbøyelig til å beskytte seg gjennom segregering eller marginalisering. Spesielt i overgangs- og tilpasningsfasen etter flytting (Salole, 2018, s. 126).

Andre faktorer som spiller inn en migrasjonsprosess er utdanning, kjønn og ikke minst lengden på opphold. Det bør fokuseres mer på sosiale forskjeller knyttet til ulike migrasjonsstrategier. Tids- og generasjonsaspekter, som alder og livsstadium er i tillegg viktige momentet å ta i betraktning for å forstå prosessene bedre (Salole, 2018, s. 126).

Migrasjonsstrategier er dynamiske tilpasningsprosesser som skaper endring både hos nye og etablerte innbyggere over tid. Inkluderingskompetanse hos majoriteten er derfor sentralt. Da det er sterke indikasjoner på at migrasjonsstrategier henger sammen med opplevd inkludering, anerkjennelse og muligheter for bruk av ens ressurser og ferdigheter som ny i et samfunn (Salole, 2018, s. 126).

Migrasjonsårsak, landbakgrunn, utdanningsnivå og barnas alder ved migrasjonen vil ha noe å si for hvordan en familie opplever det å skulle tilpasse seg et annet land. En annen faktor som påvirker, er hvor lang tid familien eventuelt har vært adskilt. Søknadsprosess for familiegjening og uvissheten rundt utfallet kan være en påkjenning. For barn som har levd uten far og/eller mor, kan det å skulle forholde seg til sine foreldre igjen være en utfordring. Spesielt for unge gutter som i fars fravær har tatt rollen som familiens overhode, kan det være vanskelig å la far gjeninnta denne rollen ved familiegjening. Noen barn har hatt utfordringer som har handlet om familiemessige forventninger og sosial kontroll både i sender- og mottakerland, f.eks. ved giftemål. Andre utfordringer er ungdomstiden og følelsen av å stå mellom to kulturer, eller det å ha en tredje kultur. En tredje utfordring er når familiemedlemmene har ulik botid i Norge, og dermed har ulikt syn på for eksempel klesnormer, tidspunkt for å få barn, kjønnsroller osv. En fjerde utfordring som ble nevnt, dreide seg om å oppdra barn i en ny kontekst. Flere foreldre fryktet at barna deres skulle bli «for norske» (Odden, 2018, s. 153).

Måten man utøver foreldreskap på, kan bli utfordret i en migrasjonssituasjon. Ulike oppfatninger rundt barneoppdragelse gjør også at møtet mellom migrantfamilier og offentlige tjenester kan oppleves som utfordrende. Mange migranter frykter derfor norsk barnevern, da de har hørt om annen lovgivning rundt barns rettigheter enn det de er vant med i hjemlandet. Mange familier kommer fra kontekster der det i liten grad forekommer at

det offentlige griper inn i den private familiesfæren. Dette kan igjen føre til at man unngår å søke hjelp i det offentlige tjenesteapparatet (Odden, 2018, s. 155.)

Migrantforeldre kan også oppleve konflikt mellom kollektivistisk og individualistiske foreldrestiler. Da i Norge er det vanlig med individualistisk foreldrestil og det kan by på problemfylte situasjoner når man skal utøve foreldreskap i en norsk kontekst. I ulike land kan vi finne en rekke ulike kombinasjoner av foreldrestiler. Noen migrantfamilier kan komme fra en kontekst der for eksempel autoritet er en viktig verdi i oppdragelsen, og foreldrestilen er derfor mer autoritær. I en migrasjonssituasjon blir denne stilen ofte utfordret (Odden, 2018, s.153).

4 Metode

Kapitlet har til hensikt å presentere forskningsprosessen som ligger til grunn for denne oppgaven. Innledningsvis vil jeg redegjøre for vitenskapelig ståsted den kvalitative forskningsmetoden og det semistrukturerte intervjuet, samt hvordan metoden utspiller seg. Jeg vil her beskrive rekrutteringen av informanter, intervjuguiden, gjennomføringen av intervjuene og transkripsjon og beskrivelse av analysearbeidet.

4.1 Vitenskapelig ståsted

Fenomenologi er læren om tingene eller begivenhetene slik de «viser seg» eller «fremstår» for oss gjennom sansene våre. Det er lett for at vi konstruerer forklaringer ut fra vår forforståelse og oppfatning av et fenomen. Mens den tyske filosofen Edmund Husserl (1859-1938) argumenterte for at vitenskapen i stedet må sette sine forhåndsoppfatninger til side, og nøye beskrive hvordan fenomener fremstår i menneskets bevissthet Dette beskriver nettopp hva den kvalitative metode går ut på. Jeg hadde mange forhåndsoppfatninger om mine forskningstemaer og det har vært interessant å få innsikt i erfaringene fosterhjemmene hadde og beskrive hvordan de ulike temaene vi snakket om påvirket deres liv og væremåte (Johannesen et al., 2021, s. 165).

Som kvalitativt design betyr en fenomenologisk tilnærming å utforske og beskrive mennesker og deres erfaringer med- og forståelse av- et fenomen. Fenomenologi er så langt fra positivistisk forskning og kvantitative studier vi kan komme. Jeg så ikke etter objektivitet, men subjektivitet i denne oppgaven. Jeg forsøkte å få frem enkeltpersoners subjektive opplevelser av hendelser, situasjoner eller fenomener. Fenomenologiske studier søker etter essensen i menneskers levde erfaringer (Johannesen et al., 2021, s. 166).

Hermeneutisk tenkning er utgangspunkt i vår måte å forstå verden og mennesker på. Hermeneutikken fremhever betydningen av å fortolke folks handlinger gjennom å sette søkelys på et dypere meningsinnhold enn det som er umiddelbart innlysende. Hermeneutikkens tilnærming i motsetning til positivismen, legger vekt på at det ikke finnes kun sannhet som besvares med tall, men at fenomener som vi studerer kan tolkes på flere ulike måter og nivåer. En mening kan bare forstås i lys av den sammenhengen eller konteksten meningen er en del av (Thagaard, 2019, s.37).

Hermeneutikken representerer en viktig inspirasjonskilde for samfunnsvitenskapelige tilnærminger hvor fortolkning har en sentral plass. Jeg har fortolket for eksempel teksten/innholdet i intervjumaterialet jeg har innhentet fra informantene i det kvalitative forskningsintervjuet. Tolkningen kan ses på som en dialog mellom forsker og tekst hvor jeg som forsker konsentrerte meg om hva som var meningen i teksten. Man kan også si at man fortolker informantens tolkning av sin situasjon. Det vil si at jeg som forsker har fortolket innholdet som informanten allerede har fortolket. Hermeneutikken legger altså vekt på meningsinnholdet, og går langt i å se handlinger som tekster som kan fortolkes (Thagaard, 2019, s. 37).

4.2 Forskningslitteratur

Jeg brukte ulikesøkemotorer for å finne faglitteratur innen flerkultur i fosterhjemfeltet. Jeg brukte også barne-, ungdoms- og familiedirektoratets (Bufdir) sitt eget nettsted, der jeg fant relevante forskningsartikler og rapporter (Bufdir, 2021). Jeg startet med et generelt søk på krysskultur og fosterhjem i google, som var en god måte å skaffe seg oversikt over hva som rører seg i faglitteraturen, men ga som forventet mindre relevante treff sett opp imot masteroppgavens problemstilling. Jeg var klar over før jeg startet å forske i feltet at jeg ville få utfordringer med å finne relevant teoretisk materiell som er med på å belyse og svare på problemstillingen min.

Lill Salole er en markant forsker på krysskulturelle barn og unges identitet og tilhørighet. En forsker jeg stiftet bekjentskap med gjennom studiet Minoritetskompetanse i Barnevernet ved VID. Hennes to siste bøker (2018) og (2020) er svært relevant teorigrunnlag i denne masteroppgaven. Der hun beskriver ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst på en inspirerende og lettfattelig måte. Annet forskningslitteratur på feltet som er benyttet er ulik faglitteratur som omhandler barnevern i et minoritetsperspektiv, der Rugkåsa, Odden, Javo og Båtnes er forfattere av stor betydning. Samt litteratur om transnasjonalitet som belyser inngående om transnasjonalt familieliv som er et annet viktig perspektiv i denne masteroppgaven.

Nova rapporten skrevet på oppdrag fra Bufdir er relevant forskning i fosterhjemfeltet. Rapporten beskriver barnevernets arbeid med flerkulturelle familier i omsorgsaker. Rapporten har relevant teori på kulturperspektivet i omsorgssakene, samt om transnasjonalt familieliv (Aarset & Bredal, 2018, s. 129-168).

En annen viktig forskningsrapport i denne sammenheng er hentet fra Proba samfunnsanalyse er relevant teorigrunnlag for masteroppgaven, der de har gjort en omfattende kartlegging av krysskulturelle barn i fosterhjem og brukt informanter som fagpersoner, fosterbarn, fosterforeldre og biologiske foreldre (Thorbjørnsrud et al., 2017).

Jeg har også blitt inspirert av senere forskning på adoptivfeltet, som kan trekkes paralleller til krysskulturelle barn som flytter i etnisk norske fosterhjem. En fersk rapport fra By- og regionforskningsinstituttet (Nibir) som viser at rasisme, diskriminering og forskjellsbehandling mot utenlandsadopterte er utbredt i Norge gav meg inspirasjon til å forske på krysskulturelle barn i etnisk norske fosterhjem (Leirvik et al., 2021).

Rapporten fra Folkehelseinstituttet som gir kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av hjelpetjenester er blitt brukt, da adoptivbarn og omsorgsvikttet krysskulturelle barn har økt risiko for psykiske plager og lidelser. Rapporten gir et godt sammenligningsgrunnlag i denne masteroppgaven (Gårtner & Heggland, 2013).

4.3 Kvalitativ metode

Jeg har i hovedsak benyttet kvalitativ metode i dette studiet. Det går ut på at jeg har forsøkt å forstå verden sett fra informantens side, altså få frem betydningen av fosterforeldrenes erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelige forklaringer (Kvale & Brinkman, 2021, s. 20). Det kvalitative forskningsintervjuet kan man karakteriseres som en samtale med en person eller flere, som har en struktur og et formål. Det egner seg godt når vi ønsker å studere meninger, holdninger og erfaringer (Johannessen et al., 2021, s. 105). Jeg hadde samtale med 6 fosterforeldre. To var et fosterforeldrepår og de fire andre var fostermødre. Fosterfedrene i de andre familiene valgte ikke å stille.

Det er flere måter å utforme et forskningsintervju på. Jeg valgte en fremgangsmåte som karakteriseres ved en semistrukturert tilnærming, der jeg formulerte en intervjuguide med spørsmål jeg ønsket å stille, samtidig som denne intervjuformen ga mulighet for å endre på rekkefølgen av temaene underveis (Thagaard, 2018, s. 91). Forskningsintervjuet foregikk som en samtale mellom meg og intervjupersonen som ble styrt av det jeg ønsket svar på og de temaer som intervjupersonen tok opp underveis i samtalen. Ettersom forståelse, oppfatning og erfaring er individuelt ønsket jeg å gi rom for variasjon mellom informantene, så intervjuguiden var strukturell med åpne spørsmål. Informantene ble stilt spørsmål om forhåndsutvalgte temaer, og kunne deretter snakke fritt om ting av betydning for dem selv (Thagaard, 2018, s.91).

4.4 Intervjuguide

Når jeg hadde bestemt meg for type intervjuform, var neste steg og utforme intervjuguiden. Jeg tok utgangspunkt i problemstillingen og to overordnede temaene som ble presentert innledningsvis i denne oppgaven som var (1) sørge for kontinuitet av kulturell identitet, i samarbeid med biologiske foreldre. Samt (2) informasjon, veiledning og oppfølging fra tjenestene. Disse redefinerte temaene ble grunnlaget for å lage mindre deltemaer, som igjen ble snevret inn i de konkrete spørsmålene jeg ønsket å spørre fosterforeldrene om.

Jeg var bevisst på forhånd tanken om å kjøre et semistrukturert intervju, men det var litt mer utfordrende enn jeg hadde sett for meg. Fordi jeg ønsket en flytende samtale, ville jeg ikke stille spørsmål og så få svar, avbryte og så gå videre til neste spørsmål. Jeg ønsket en god informasjonsflyt. Det viser seg at det krever en form for struktur å få til de glidende overgangene og gi plass til temaer som dukket opp underveis i samtalen. Jeg sendte ut intervjuguiden til fosterforeldrene på forhånd til forberedelse, som fosterforeldrene hadde god nytte av, da de gav tilbakemeldinger om å få tid til å forberede seg og reflektere over spørsmålene (vedlegg 1 intervjuguide).

Jeg har forholdt meg til et slags datametningspunkt, der samtalen omkring de ulike temaene pågikk så lenge fosterforeldrene hadde noe å si om emnet. Fosterforeldrene hadde forberedt svarene på forhånd i mer eller mindre grad. Da var det om å gjøre for meg og ta imot det de hadde tenkt på, samtidig som flere av dem fylte på med informasjon under selve intervjuet av ting de hadde utelatt i forberedelsen, men som ble viktig allikevel. Et viktig prinsipp var å få tak i alle tanker og betraktninger til informasjonsflyten stoppet opp naturlig av seg selv (Johannesen et al., s. 74).

4.5 Fremgangsmåte i forskningsprosessen

Jeg var lenge inne på tanken på å intervju krysskulturelle fosterbarn. Jeg la det bort fordi det viste seg å være tidkrevende i seg selv å finne informanter, med hensyn til barnas og foreldrenes personvern. Der godkjenning av bruk av informanter under 18 år må gjennom hver enkelt barneverntjeneste. Det ble dermed tatt stilling til hvem som kunne gi meg relevant og god informasjon til undersøkelsen av min problemstilling, som Thagaard (2018, s. 54) kaller for et strategisk utvalg. Som endte opp ved bruk av fosterforeldre som intervjuobjekter og det viste seg å være et klokt valg. For det første var det en mer tidsbesparende prosess enn jeg hadde sett for meg på forhånd. Da jeg har lang erfaring i fagfeltet, har jeg også opparbeidet meg et stort nettverk å henvende meg til og som responderte positivt og ønsket å stille til intervju. Samtidig som fosterforeldrenes kunnskap er aktuell førstehåndskunnskap fra våre aller nærmeste samarbeidspartnere.

Jeg opprettet først kontakt med ansatte via teams i de tre ulike fosterhjemsavdelingene i region øst. Flere var villige til å stille opp med tips om ulike informanter.

Kommunikasjonskanaler som ble brukt var felles regions møte der jeg fikk tid og plass av ledelsen til å snakke om forskningsprosjektet og belyse mitt behov for informanter. Jeg brukte også teams, epost og telefon som informasjonskanaler.

Kriterier for utvalg av informanter:

- 1) Fosterforeldre som har bred erfaring, med gjerne flere plasseringer av krysskulturelle barn.
- 2) Fosterforeldre som ønsker å stille opp for forskning og er villige til å dele av sin kunnskap og erfaring.
- 3) Fosterforeldre fra ulike geografiske steder i Norge.
- 4) Fosterhjem med omsorg for barn fra ulike kulturer og land.

Jeg henvendte meg først ved å ringe fosterhjemmene og presentere meg og masterprosjektet mitt. Dette hadde jeg forberedt meg på og laget en liten samtale skisse, slik at fosterhjemmene fort fikk et bilde av hva forskningsprosjektet gikk ut på. Alle fremsto åpne og interesserte i å bidra, noe som gjorde prosessen videre ukomplisert med tanke på å finne tid og sted til å holde selve intervjuet. Deretter fikk jeg epost adressene deres og sendte ut informasjonsskrivet, samtykkeskjemaet og intervjuguiden, forslag til tid og sted.

To av intervjuene var i form av fysisk møte, et på kontoret og et i fosterhjemmet. Tre av intervjuene ble gjennomført på teams. Det ble satt av 1,5 time til samtalen. Fire av fem fosterhjem brukte rundt en time. Et intervjuobjekt brukte 1 time og 40 min. Intervjuene ble gjennomført i et løpet av to måneder, og samtlige av fosterforeldrene uttrykte både før, under og etter intervjuet at de syntes det var spennende temaer å belyse. Dataene ble innsamlet ved hjelp av lyd og filmopptak som en funksjon på Teams. Jeg hadde to intervju der jeg møtte fosterforelder fysisk og da brukte jeg lydopptak fra en app på mobilen. Mens tre av intervjuene ble utført på teams, der intervjuet ble tatt opp som filmopptak. I forhold til kvaliteten på intervjuet antok jeg på forhånd at de intervjuene jeg hadde fysisk, ansikt til ansikt var kvalitetsmessig bedre enn de på teams. Men sannheten er at det var disse intervjuene var det vanskeligst å holde fokus. Det ble mye utenomstakk og det opplevdes som vanskeligere å konsentrere seg fordi det oppsto kontinuerlige forstyrrelser. Mens intervjuene på teams var mer konkrete, rett på sak og lettere å styre.

Isenesettelsen av intervjuet var viktig, og jeg var svært bevisst på å skape ett godt førsteinntrykk i møte med informanten, slik at de skulle føle seg komfortable med å dele sine erfaringer med meg. På forhånd hadde vi avtalt å møtes enten i fosterhjemmet, på kontoret, eller på teams. Innledningsvis gikk jeg gjennom «samtykkeerklæringen» (vedlegg 2) med informantene, og forklarte litt om formålet med intervjuet. Jeg forklarte hva lydopptaket på mobilen skulle brukes til og at de når som helst kunne trekke seg fra studien, uten å oppgi grunn. Tilretteleggingen av intervjusituasjonen anså jeg som viktig detalj. Det å etablere en trygg ramme for samtalen, slik at alle følte seg komfortable ved å dele fritt sine erfaringer. Intervjuguiden ble sendt ut på forhånd til forberedelse.

I intervjusituasjonen benyttet jeg meg av lydopptak på mobil, for å kunne vie min fulle oppmerksomhet til fosterforelder/ene (et par ble intervjuet sammen). Samtidig som bruken av lydopptak sikrer at all informasjon blir fanget opp. Jeg var strategisk i hvilke spørsmål jeg skulle følge opp, og der hvor jeg var usikker på om jeg tolket fosterforeldrenes utsagn riktig, gjentok jeg det de hadde sagt med mine egne ord, og fikk på den måten enten bekreftet eller avkreftet hvorvidt min tolkning av deres utsagn var riktig. På denne måten verifiserte jeg mine fortolkninger av intervjupersonens utsagn (Kvale & Brinkman, 2012, s. 175). Avslutningsvis åpnet jeg opp for en slags debrifing, hvor fosterforeldrene kunne komme med innspill til ting som manglet, eller spørsmål dersom de hadde det.

4.6 Transkripsjon

Transkribering kan anses som en transformasjon fra muntlig intervjusamtale til skriftlig tekst, og det er prosedyren som skal til for å gjøre intervjusamtalen tilgjengelig for analyse (Kvale & Brinkman, 2012, s. 186). Transkriberingen av intervjuene var tidkrevende.

Validiteten av selve transkriberingen er avhengig av valget man gjør i henhold til valg av den språklige stilen for transkripsjonen, hvilket igjen reiser spørsmålet om hva som utgjør en gyldig overføring fra muntlig til skriftlig form (Kvale & Brinkman, 2012, s. 253). Det finnes med andre ord ingen sann, objektiv oversettelse fra muntlig til skriftlig form, men det er mine valg og beslutninger som er med på å sikre en høy validitet. Jeg forsøkte å utføre en

nærmest ordrett transkribering. Jeg har valgt den «gammeldagse» måten å transkribere på, ord for ord, selv om det var ressurskrevende i forhold til tidsbruken.

Et negativt aspekt ved transkriberingen er at den skriftlige formen innebærer abstraksjon i den grad at stemmeleie og åndedrett går tapt (Kvale & Brinkman, 2012, s. 187). Jeg har derfor lent meg på notatene mine i henhold til å få med dette. Transkripsjonens reliabilitet er knyttet til min bruk av tegnsetting, hvilket jeg har forsøkt å være konsekvent på gjennom alle intervjuene. Bruken av komma og punktum har her vært sentralt, ettersom nøyaktig de samme skrevne ordene i en utskrift kan utrykke to helt forskjellige betydninger (Kvale & Brinkman, 2012, s. 193).

Transkriberingen er også en viktig del av analyseprosessen. Som forsker ble jeg dermed godt kjent med materialet, og jeg fikk en nærhet til stoffet, slik at de ord og setninger som gjentar seg ble lettere å se. Oppsummerende har det vært svært viktig at jeg har vært konsekvent i transkriberingen, ettersom transkriberingen av intervjusamtalene innebærer en strukturering av empirien, som gjør den bedre egnet for det videre analysearbeidet.

4.7 Ethiske vurderinger

Det er ikke uproblematisk å forske i eget fagfelt. Det er fordeler og ulemper som er lettere å få øye på i slutfasen av prosjektet enn ved oppstart. Jeg vurderer underveis i prosessen at en god planmessighet og systematikk i forhold til tidsbruken er avgjørende for å komme i mål og for å holde motivasjonen oppe. Å sette av tid til forskning, selv i en hektisk arbeidshverdag var viktige prioriteringer som jeg var svært nøye på. Jeg tok også nøye vurderinger på hvordan få til en nøytral forskning, da jeg har mange års erfaring i fagfeltet og er farget av vår faglige diskurs i fosterhjemtjenesten. Å forske i sosialt arbeid, spesielt i eget fagfelt er vanskelig i den grad at validiteten blir utfordret. Man er farget av konteksten man tilhører og derfor utfordrende å ta vare på det kritiske blikket og ikke være forutinntatt på svarene problemstillingen gir. Fordelen er at jeg nettopp har mange års erfaring og har et bredt og tilgjengelig nettverk og fagkunnskap slik at prosessen med å få tak i informanter og informasjon var lettere for meg, enn for utenforstående. Jeg hadde en etisk utfordring først ved valg av informanter, da jeg ønsket å intervju fosterbarna. Etter å ha sendt inn forslaget til prosjektet til Norsk senter for forskningsdata (NSD) ble det påpekt etiske utfordringer ved valg av fosterbarn som informanter, på grunn av taushetsplikt og plikten til å innhente samtykke fra barnevern/biologiske foreldre hvis barn skal brukes som informanter. Den planen ble derfor skrinlagt, da det ble det en for omfattende prosess i hensyn til min tidsplan for å gjennomføre prosjektet.

Et annet etisk dilemma når man forsker i dette fagområdet er at jeg er etnisk norsk, med oppvekst i Stavanger med liten kjennskap til krysskulturelle i min sosiale omgang. Selv som voksen er det fremdeles slik at jeg har få krysskulturelle i min omgangskrets. Det tenker jeg påvirker mine refleksjoner i både analysedelen, men også generelt at jeg er ubevisst farget av mine egne erfaringer.

Jeg var i starten usikker på om det var etisk riktig å intervju fosterhjemmene, da de er våre nærmeste samarbeidspartnere. Dette i forhold til at fosterforeldrenes følelse av tillit til å

være kritisk og svare ærlig på spørsmålene, uten å tenke på noen form for konsekvenser i forhold til deres oppdrag. Det ble derfor viktig for meg å være rollebevisst i alle faser av prosessen, i vissheten om at mine holdninger, erfaringer og verdier kunne påvirke forskningsresultatet.

Jeg plukket ut informanter med ulik bakgrunn, som bor på ulike steder i Norge og som har tatt imot barn fra ulike alder og fra forskjellige kulturer. To fosterforeldre hadde jeg kjennskap til fra før gjennom at jeg bidro til at de ble fosterforeldre. Et annet par ble valgt på grunn av at jeg kom i kontakt med dem tilfeldig i et rekrutteringsmøte og de fortalte om deres erfaringer med krysskulturelle barn. Jeg intervjuet en kollega som både er rådgiver og fostermor. De to siste fosterhjemmene var ukjente for meg fra før, men som ble tipset av betroede kollegaer. Utvalget mitt var derfor noe variert, noe som jeg anså som en spennende innfallsvinkel. Jeg gjorde meg en erfaring da jeg tok kontakt med to par fosterforeldre. De ønsket ikke å stille til i intervju, fordi de hadde ikke kulturelt perspektiv i omsorgen overhode, og var ærlige på det og følte at de da ikke kunne gi meg gode svar. Derimot var fosterforeldrene som var særlig interessert og bevisst på dette perspektivet, positive til å stille til intervju. Dette er faktorer som jeg vil komme tilbake til i analysekapitlet da jeg diskuterer funnene. Norsk senter for forskningsdata (NSD) er VIDs personvernrådgiver for de ulike forskningsprosjektene, og jeg har fulgt VIDs retningslinjer i forhold til behandling og lagring av forskningsdata. Alt datainnholdet er anonymisert og det er ikke mulig å gjenkjenne fosterforeldrene eller fosterbarnas identitet i denne masteroppgaven.

4.8 Analysearbeidet

Jeg valgte temaanalyse fordi jeg hadde rettet oppmerksomheten mot to hovedtema i oppgaven, som jeg på forhånd var nysgjerrig på. Det er også en utbredt oppfatning at kvalitative tilnæringer egner seg bedre til å studere sosiale fenomeners kompleksitet enn til å analysere årsak/virkning-forhold (Thagaard, 2018, s. 183) Jeg har forsøkt å analysere data om hvert tema fra alle fosterforeldrene. Formålet med en slik analyse er at man går i dybden på hvert tema. Sammenligningen fra dataene fra fosterforeldrene gjorde at jeg utviklet en dypere forståelse av hvert enkelt tema (Thagaard, 2018, s.171).

For å kunne utføre sammenligninger innenfor hvert tema må man kode og klassifisere dataene på en enhetlig måte. Koding av data er en vanlig fremgangsmåte i kvalitativ analyse. Koding innebærer at man deler opp teksten og angir utsnitt av teksten med kodeord. Ved hjelp av koder kan man søke og finne igjen utsnitt av teksten som beskriver de temaer kodene gir uttrykk for. Dette gir grunnlaget for å kunne gjøre sammenligninger mellom fosterforeldrene i studien. Koder defineres som uttrykk som symboliserer meningsinnholdet i teksten. En kode kan bestå av ett eller flere ord. Jeg valgte uttrykk som jeg syntes var best egnet til å fremheve meningsinnholdet i teksten (Thagaard, 2018, s. 153).

Bruk av dataprogrammer i kvalitativ analyse forenkler prosessen med å klassifisere dataene og man sparer mye tid på å bruke slike program. Jeg valgte ikke å bruke NVivo av flere grunner. Først og fremst vurderte jeg at seks fosterforeldre er et såpass begrenset antall

informanter, der bruk av kodeskjema som jeg brukte i transkriberingen og senere i analysen fungerte tilfredsstillende. Selvfølgelig kan man si at man kunne brukt den tiden på refleksjon og utvikling av perspektiver på mønstrene i dataene hvis man hadde brukt Nvivo.

For å illustrere hvordan jeg tolket koding utarbeidet jeg et kodeskjema, der jeg har to hovedtema, med ulike underkategorier under hvert tema, samt sitater hentet fra de ulike fosterforeldrene:

Fig 3. Kodeskjema

Tema	Nøkkelord fra materialet	Sitater fra materialet
1)Fosterhjemmets erfaringer av oppfølging av krysskulturelle barn	Identitetsmarkører <ul style="list-style-type: none"> • mat, • religion • språk • ytre faktorer • annerledeshet 	«Vi har reist mye rundt i verden og lar oss inspirere av det.» «Vi elsker mat fra Midtøsten og følger en matblogger derfra» «vi mener økt samvær gir bedre muligheter for å bevare morsmålet»
2)Tjenestenes hjelp og støtte til fosterhjemmene	<ul style="list-style-type: none"> • kulturkompetanse • veiledning • oppfølging • krav • verdier og holdninger 	«Ingen støtte og veiledning på temaet kultur» «Vi har måttet finne ut alt selv» «Få formelle krav»

Jeg har tatt for meg en beskrivelse av hvert tema, men jeg har også valgt å lage underkategorier av hvert tema for å kunne presentere funnene på en systematisk måte. Det ble flere underkategorier som dannet seg et mønster. For eksempel traumekunnskap, ytre faktorer, som klær og hår, og begrepet annerledeshet var kategorier som fosterforeldrene trakk frem som viktige elementer å forstå og ta hensyn til. Jeg har også brukt sitater underveis i analysen, for bedre illustrere mine funn. Gjennom sitatene har jeg fremhevet fosterforeldrenes opplevelser slik de fremkommer direkte fra dem. Å sitere er med på å styrke deres stemme i denne studien, som er i tråd med min kvalitative forskningsstrategi og fenomenologiske tilnærming.

Kvalitativ forskning preges av både induktive og deduktive tilnærminger. Den induktive fremgangsmåten er basert på at man utvikler teoretiske perspektiver på grunnlag av analysen av dataen. Den deduktive preges av at analysen av data tar utgangspunkt i teorier (Thagaard, 2018, s. 184). Da jeg inndelte teksten i kategorier, ser jeg at jeg har brukt både deduktiv og induktiv innfallsvinkel. Det vil si at jeg betegnet kategoriene med begreper fra problemstillingen, men at det underveis i intervjuet dannet seg underkategorier som var sammenfallende for alle jeg intervjuet.

Grunnlaget for utvikling av teori i kvalitative studier er basert på hvordan man tolker dataens meningsinnhold. Jeg tolket dataene ut fra mitt faglige ståsted, og det kan gi grunnlag for et annet perspektiv enn det fosterforeldrene har. I analysen har jeg forsøkt å gjengi den forståelsen jeg antar fosterforeldrene formidler, samtidig som jeg presenterer data som fremhever hvordan jeg tolket resultatene. Jeg har brukt teori i drøftingene, der ulike teorier

har hjulpet meg å oppdage nye sider i forskningsmaterialet. Det gjorde det lettere å diskutere resultatene mine fra flere forskjellige faglige perspektiver. Jeg har også drøftet mine funn opp mot eksisterende forskning fra oppgavens kunnskapsstatus.

At jeg som forsker rettet oppmerksomheten mot forståelsen av de enkelte temaene, kan resultere at jeg løsriver dataen fra helheten og at informantenes forståelse av sin situasjon får mindre plass. Den faglige tradisjonen jeg er en del av preger forståelsen av dataene. Resultatene jeg presenterer, kan derfor oppleves som fremmedgjørende av informantene (Thagaard, 2018, s. 179). Man kan som fosterforelder risikere å ikke bli representert i den teksten oppgaven resulterer i. I min analyse har jeg belyst synspunkter som er felles for flere av fosterforeldrene i oppgaven. Det vil gi grunnlag for at de kan kjenne seg igjen i en forståelse av situasjonen som er felles for det miljøet oppgaven er utført i (Thagaard, s. 180).

Temaanalyser har en fordel når det gjelder å beskytte deltakernes anonymitet. Jeg har ikke presentert fosterforeldrene i sin helhet og er derfor vanskelig å bli gjenkjent av andre. Den enkelte fosterforelder vil ikke nødvendigvis kjenne seg selv igjen i teksten. Mitt etiske ansvar tilsier at jeg har vurdert hvordan sitater som er preget av spesielle ord og uttrykk, kan føre til identifikasjon. Når flere av fosterhjemmene jeg har intervjuet, uttrykker seg på samme måte om et tema, bidrar dette til å anonymisere sitatene jeg har presentert i teksten (Thagaard, s. 180).

Det har vært utfordrende å navigere i samtaler som handler om utfordringer og sårbarheter. Særlig der fosterforeldrene kan være bekymret for barna, nettopp fordi de har en krysskulturell bakgrunn og opplevelser som oppstår som diskriminering, rasisme og annerledeshet. Fosterfamiliesituasjonen er i seg selv utfordrende. Å navigere og samtale om krysskultur er jo også et minefelt i forhold til bruk av begreper. Vi står midt i offentlige og opphetede debatter om begrepsbruk, rasisme og utenforskap – og det er lett å trå feil. I oppgaven har det handlet om å vise respekt for fosterforeldrene, samtidig som jeg måtte være kritisk til deres fortellinger. Men også inneha en kritisk refleksjon til hvordan jeg tolket deres utsagn.

Kritisk refleksjon innebærer å øke bevisstheten om de mange faktorene som påvirker profesjonsutøvelsen, og klargjøre grunnen for ny handling hos fagpersoner. Et annet formål er å søke en fordypet forståelse for grunnlag og kontekst for egen yrkesutøvelse, rolle og funksjon. Ikke minst handler kritisk refleksjon om å bevisstgjøre seg selv som fagperson i en politisk, organisatorisk, kulturell og personlig kontekst. Kritisk refleksjon er derfor godt egnet til å forstå hvordan makt og avmakt utspilles i konkrete situasjoner, og til å integrere praksis og teori (Rugkåsa et al., 2020, s. 86-87).

4.9 Styrker og begrensninger i forskningen

Denne masteroppgaven forteller fosterforeldrenes erfaringer om å gi omsorg til et krysskulturelt barn, men oppgaven forteller ikke om barnas egne erfaringer av å vokse opp i et etnisk norsk fosterhjem. Jeg får heller ikke frem stemmene til fosterforeldre som ikke sørger for utvikling av kulturell identitet i oppveksten hos dem. Et ønske er å få frem fortellingene til alle aktørene i en slik prosess, slik at man får perspektivene fra både fagpersoner, fosterforeldre, biologiske foreldre og barn. Da kan man få til en spennende sammenligning på tvers av de ulike svarene.

En annen begrensning er at jeg forsker i et fagfelt jeg har jobbet med i mange år. Jeg antar at jeg er farget av alle tidligere fortellinger, og muligens har oversett viktige betraktninger. Det er utfordrende å drive med nybrottsarbeid, men samtidig gir det et faglig løft for meg personlig, men også for organisasjonen jeg tilhører. Å forske i eget fagfelt er ikke bare utfordrende, det gav meg også en dimensjon av selvtillit. Å forske i et fagfelt som er fremmed for en er krevende i den forstand at man må sette seg ekstra inn i hvordan organisasjonen fungerer, og det tar ofte tid. Det unngikk jeg i særlig grad og var særlig tidsbesparende. Den faglige kompetansen og tryggheten min tolker jeg som en styrke inn i alle ledd i prosessen. Fosterforeldrene og jeg etablerte raskt et tillitsforhold. Det igjen førte til at de gav et sannferdig bilde av sin tilværelse, selv om det betydde at jeg og barneverntjenesten ikke kom særlig godt ut av det. På en annen side er det lett å kritisere systemer og ikke seg selv som aktør. Det kommer frem i analysen at man på alle nivå er ansvarlig for å fremme sine ønsker og behov, slik at tjenestene kan forsøke å hjelpe med de ressursene man har til rådighet.

Noen av fosterforeldrene uttrykte sterke følelser rundt noen temaer og jeg fikk en følelse av å ville beskytte meg selv og min profesjon. Man blir jo ille berørt over å høre om faktorer som ikke fungerer. Det var til tider utfordrende å holde seg nøytral når emosjonene og frustrasjonen fosterforeldrene hadde opplevd dukket opp underveis i samtalen. Samtidig kunne jeg lettere akseptere at det skjedde og gi dem en slag stilltiende aksept på at det er greit å få slike følelsesutbrudd. At jeg på en måte klarte å vise dem at alt er lov å si, uten at det tok for stort fokus i samtalen.

5 Oppfølging av krysskulturelle barn i fosterhjem – analyse og diskusjon av funnene

I dette kapittelet vil jeg presentere mine resultater ved først å legge frem funnene og diskuterer dem tematisk opp mot eksisterende forskning fra oppgavens kunnskapsstatus og ulik teori. I forhold til bruk av sitater har jeg valgt å referere fosterforeldrene med nummer, som for eksempel fostermor 1, 2 og 3 og så videre.

5.1 Forskningsspørsmål 1: Hvordan sørger fosterforeldrene for kontinuitet til fosterbarnets kulturelle identitet?

Kulturell identitet kan forstås som en stadig pågående, foranderlig prosess gjennom hele livet. Det er et dynamisk begrep og representerer en flytende tilstand heller enn en statisk. Den er knyttet til de livserfaringene man får og til den mening man i forskjellige livsfaser og livssituasjoner tillegger det å være medlem av en bestemt flerkulturell gruppe. Økt bevissthet omkring kulturelle rettigheter i oppveksten kan føre til at barna ønsker å markere tydeligere sin etniske identitet (Javo, 2010, s.23).

Etnisk identitet er viktig for et barns psykososiale utvikling, fordi den sikrer visse basale behov, som gruppetilhørighet og det å oppleve sammenheng og historisk kontinuitet. Utviklingen av identiteten skjer først og fremst gjennom barns sosialisering, med familien som den viktigste påvirkningsfaktoren. Ikke minst er trygg etnisk identitet viktig i ungdomsfasen. De fleste krysskulturelle unge utvikler en høy grad av flerkulturell kompetanse og evne til å skifte mellom kulturelle koder (såkalt kulturpendling). Mange ønsker å ha en slik tokulturell identitet, noe som vil si at de både integreres i majoritetskulturen, og samtidig beholde viktige sider ved sin egen kultur. Slik kan de få en mestringfølelse og gå ut og inn av forskjellige kulturelle roller og kontekster og føle seg like hjemme i begge kulturer (Javo, 2010, s. 24).

I temaet rundt hensynet til kultur i hverdagen i fosterhjemmet, har alle fosterforeldrene erfaringer med å ta initiativ til tradisjoner, høytider og matretter som er typisk for å opprettholde barnas etniske identitet. Oppfølging av barn i fosterhjem skal ivareta at barnet betraktes som et hvilket som helst annet barn i Norge, og blir et fullverdig medlem av det norske samfunnet. Det innebærer at det er nødvendig at barnet lærer å snakke godt norsk og utvikler evnen til å delta på ulike arenaer i samfunnet. Samtidig skal barnet anerkjennes som det unike individet det er, det innebærer anerkjennelse av barnets unike livshistorie, anerkjennelse av barnets familierelasjoner og anerkjennelse av barnet som medlem av sin spesifikke familie. En slik anerkjennelse innebærer også anerkjennelse av barnets og dets families morsmål, etnisitet, religion og så videre (Thorbjørnsrud et al., 2017, s. 45).

Et fosterforeldrepar tok til orde for at man må passe på for å ikke ensidig å betone den etniske bakgrunnen til barnet. En annen opplevelse som de fleste fosterforeldre tar opp er den kompliserte balansegangen å vite hvor stor oppmerksomhet de skal ha på barnas bakgrunn. Der fosterfar 6 sier: «Hvor ofte skal man gjøre barnet oppmerksom på at det er annerledes og når passer det å snakke om barnets bakgrunn?» (fosterfar 6).

Ved ensidig fokusering risikerer man å se bort fra andre faktorer som for eksempel tilknytning til venner og andre personer som er viktige for barnet, barnets personlighet og interesser, fosterforeldrenes kompetanse og andre faktorer som er viktige ved en fosterhjems plassering. Det er lett å «etnifisere» krysskulturelle barn. Ved ensidig oppmerksomhet på etnisitet risikerer man at fokus blir skjevt i den samlede analysen av barnets situasjon og hjelpebehov. En slik fokusering vil hindre en nyansert vurdering av et barn i en kompleks og sosialt utsatt situasjon, et barn med særlig behov for støtte (Båtnes & Egden, 2012, s. 148).

Fosterbarna som er søsken har ulikt ståsted når det gjelder å ta vare på sin kulturelle identitet. Den eldste har en aktiv tilnærming, mens den yngste er mest opptatt av å bare være barn, være norsk uten å ta så aktiv stilling til sitt opphav (fostermor 2).

5.1.1 Traumesensitiv omsorg

Et tema som flere av fosterforeldrene nevnte tidlig i samtalen som viktig, var traumesensitiv omsorg. Det finnes en rekke forutsetninger som skal ligge til grunn før et omsorgsvikket krysskulturelt barn er klar for å omfavne sin kulturelle bakgrunn. For å kunne forstå barnets traumeuttrykk er det viktig at fosterforeldre har evnen til å se ulike perspektiv omkring barnets atferd og utvikling. Det er nødvendigvis ikke trass eller utakknemlighet som er grunnen til at fosterbarnet ikke vil ha på seg akkurat de klærne, avviser omsorgspersonene, eller stjeler og lyver. Eller ikke er takknemlige for en gave du gir, eller foretrekker materiell omsorg fremfor emosjonell omsorg og så videre. Det kan ligge helt andre årsaker bak, som for eksempel frykt og mistillit (Bangren, 2018, s.112).

Flere av fosterforeldrene i denne studien påpeker at det er vanskelig å ta hensyn og være kreativ hvis barnet ikke føler trygghet hos dem. Det samme gjelder i arbeidet med å forstå og bearbeide traumer sammen med barnet. For å kunne arbeide med traumene, må barnet oppleve situasjonen sin som trygg. Hvis ikke er det nytteløst (Bangren, 2018, s. 117). Som fostermor påpeker at: «Man kan ikke presse barna til å omfavne sin krysskultur, det må komme frem som lystbetont. Men vi kan være dem som får det til å skje» (fostermor 1).

Fostermor 1 sier at hun forstod at fosterbarnets første leveår hadde stor påvirkning på barnets utvikling og trygghet. Fosterbarnet hadde en lang periode med stjeling fra fosterforeldrene og andre. «Fosterbarnet stjal fra meg, jeg ble så skuffet og sliten av å stå i det (fostermor 1).

Fosterbarnet hadde levd på gaten i sine første leveår og tilhørte en familie og en kultur der kriminalitet og forflytting til stadig nye steder var sett på som en del av det å overleve i samfunnet på. Fostermors kunnskaper om traumesensitiv omsorg og forståelse for fosterbarnets bakgrunn, hjalp henne til å stå i tøffe situasjoner med fosterbarnet.

Tre av fem fosterforeldre beskriver barnets gjennomgående frykt for biologisk familie, spesielt i de sakene der det har vært fare for kidnapping. I disse sakene viste barna en negativ holdning og interesse til sin kulturelle bakgrunn. Flere av fosterbarna har uttrykt at

de er redde for hva som kan skje biologiske foreldrene ved utvisning fra Norge. Fostermor 1 sier det slik:

Det viste seg at fosterbarnet bar på mye skam og frykt for foreldrenes kultur og væremåte. For fosterbarnet var det viktigste å få leve så normalt som mulig. Som i en kjernefamilie; med hund, søsken, besteforeldre og Volvo. Vi hadde alt dette og fosterbarnet gav uttrykk for at dette var livsstilen fosterbarnet hadde savnet hele livet. (fostermor 1)

Fostermor 2 bemerket at hun fremdeles kan spore frykt hos barnet i sammenheng med samvær, selv om barnet flyttet inn til dem da fosterbarnet var et år gammelt og fostermor alltid er til stede under samværene. Hun beskriver det på denne måten:

Jeg var med på alle samvær med fosterbarnet og biologisk mor. Det var en trygghet for begge parter. Frykten kan komme av at barnet ikke kjenner mor særlig godt og at det har vært vanskelig å bli kjent på grunn av sjeldne samvær. (fostermor 2)

To av fosterhjemmene har opplevd at fremmede av familien har observert dem, da de har sett biler kjøre i gaten utenfor huset og rundt skolen. Det har vært skremmende opplevelser og man blir redd for at barnet kan bli forsøkt bortført. Fostermor 1 forteller om en skummel hendelse: «Fosterbarnet satt på bussholdeplassen da en fremmed bil stoppet opp. Familiemedlemmer forsøkte å lokke barnet inn i bilen. Fosterbarnet nektet og løp bort heldigvis» (fostermor 1).

5.1.2 Videreføring av språk

Det er en utbredt oppfatning at krysskulturelle barn så langt som mulig bør komme til fosterhjem med samme etniske og språklige bakgrunn. Det er søkelys på utfordringen ved å rekruttere fosterhjem fra ulike krysskulturelle miljøer (Båtnes et al, 2012, s. 147). For krysskulturelle barn med et annet morsmål enn norsk kan manglende videreføring av barnets morsmål innebære at barnet får et dårligere utgangspunkt for å kunne bevare og utvikle relasjonene til foreldre, besteforeldre og andre familiemedlemmer. For biologiske foreldre er det ofte sårt å ikke kunne snakke med barna på eget språk (Proba, 2017, s. 46).

Fosterforeldrene påpeker grenser på hvor mye man kan motivere til morsmålsundervisning, da barna ikke viser interesse for det. Men fosterforeldrenes refleksjon om hvorfor fosterbarna ikke viser interesse for det, kom dårlig frem i denne undersøkelsen. En fostermor var særlig engasjert i dette temaet og de eneste fosterforeldrene som hadde satt inn tiltak: «Vi hyret inn privat morsmålsundervisning, da vi ikke fikk noe hjelp fra skolesystemet. Men læreren var så streng og gav så mye lekser at vi måtte slutte med det. Det ble for mye for fosterbarnet» (fostermor 3).

Fosterforeldrene gir uttrykk for å ikke å ønske å presse barna, og alle påpeker at det er viktig å følge barnets utvikling og ikke ha for overdrevent fokus slik at det blir motstand. Som fire av fem fosterforeldre sa at det er frustrerende å oppleve at barna mister morsmålet og evnen til å kommunisere med foreldrene på «hjertespråket».

Ingen av fosterforeldrene som jeg har intervjuet snakker barnets morsmål, en av fosterforeldrene sier at hun kan noen få ord. I hvor stor grad fosterforeldrene har lagt til rette for praktisering av morsmål varierer, men stort sett har de vist interesse for språket, lært seg noen sanger og oppmuntret barna til å snakke. En fostermor påpeker at som fosterhjem er det mye å ta stilling til og beskriver det slik: «Det er veldig krevende å ha fosterbarn. Vi har lyst til å gjøre så mye, men vi opplever at vi ikke har kapasitet, det er ikke det som er viktigst nå» (fostermor 5).

Av de seks fosterforeldrene var det en fosterforelder (fostermor 3) som utpekte seg som svært engasjert i dette temaet. Der hun fortalte om deres kamp for å sørge for at barna får snakket morsmålet sitt med de biologiske foreldrene. Barnevernet imøtekom ikke forslaget til fosterforeldrene om mer samvær og viste til fastlagt samværsplan uten å gå i dialog med partene. Det ble en svært frustrerende situasjon for både barna, biologiske foreldre og fosterforeldrene. Fostermor beskrev holdningene i denne dialogen fra barneverntjenesten som fordomsfulle og diskriminerende. Det førte til at fostermor trosset barnevernets forslag om å bare forholde seg til planen, ved å gi biologiske foreldre og barna mer tid sammen. Som viste seg å være riktig avgjørelse i dette tilfellet.

Et fosterforeldrepar beskriver barnas språklige utvikling hos dem på følgende måte:

Barna har ingen annen familie i Norge annet enn foreldrene sine. Far er i fengsel og mor har skjult identitet på grunn av drapstrusler far, med hjelp av slektninger fra hjemlandet. Barna har få treffpunkt med foreldrene og det gjør noe med barnas språkutvikling. De snakker noe morsmål sammen som søsken, men går mer og mer går over på norsk. (fostermor 5 & fosterfar 6)

Det trenger ikke nødvendigvis være foreldrene som kun kommuniserer med barna på morsmålet. Det kan være gjennom facetime med slektninger, i moske, kirke, tempel, i en flerkulturell klubb, støttekontakter, kulturkonsulenter og på skolen. To av barna har hatt støttekontakter fra hjemlandet som fungerte en liten periode før det ebbet ut, fordi barna gikk lei, eller støttekontakten flyttet eller sluttet i oppdraget. Ellers nevner to fosterforeldre at barna har hatt kontakt med øvrig familie og slekt.

Som fosterforeldre til søsken påpekes stor forskjell på barnas holdninger for å ivareta morsmålet. Den yngste av barna var tilsynelatende ikke interessert i morsmålet, mens den eldste var mer interessert i å lære. Fosterforeldrene påpekte at den eldste var påvirket av å ha andre krysskulturelle i vennekretsen, bodd lengre med foreldrene (den yngste flyttet først i fosterhjem), mens den yngste har venner som alle er etnisk norske. Dette sier noe om at det også spiller inn hvilket miljø fosterbarnet vokser opp i, og hvor mange andre fra fosterbarnets kultur man treffer i skole- og fritidssammenheng og hvor god kontakt barnet har med andre slektninger eller flerkulturelle miljøer.

Flere nevner barnets alder som en faktor som påvirker hensynet til kultur. Fosterforeldrene sier at til eldre barnet er ved innflytting til mer påvirket er barnet av sin kulturelle bakgrunn. De yngre barna forholder seg ikke på samme måte til de ulike identitetsmarkørene. Når det gjelder norskferdigheter er det også variasjon på alder. Når det gjelder barna som ble plassert tidlig i fosterhjem, beskriver fosterforeldrene stort sett at barna er flinke i norsk. Når

det gjelder de større barna er det varierende hvor gode norsk ferdigheter barnet har. De faller ofte mellom to stoler. Der de mangler ferdigheter både i norsk og i morsmålet.

At det er positivt at barna viser nysgjerrighet på morsmål, mat, klær og verdier er noe som fosterforeldrene ikke er i tvil om. Noen sier at de ønsker enda mer engasjement og initiativ fra barna selv enn det de viser på dette området nå.

Man må aldri snakke nedsettende om foreldrenes kultur, væremåte, språk og utseende. Aldri uttrykke ovenfor barnet at foreldrenes kultur er mindre verdt eller at det er rart og annerledes, fordi man kanskje ikke forstår dem. Det er viktig å fremsnakke, oppmuntre, se opp til og ha evnen til å la seg begeistre av f.eks. dans, musikk, smaker og lukter fra deres kultur. (fostermor 1)

De fosterhjemmene som har tenåringer eller har vært igjennom tenåringsperioden sier at det skjer en merkbar endring med barnas holdninger og tilnærming til sin krysskulturelle identitet. Der temaer om det å være krysskulturell oftere dukker opp, om annerledeshet, om diskriminering og rasisme, veivalg og hvilken kontakt de ønsker å ha med familien sin fremover. De stiller også flere spørsmål om tilhørighet og viser tydelig at dette er tema som opptar dem mer. Barna blottstiller seg mer i forhold til tankene om tilhørighet og hvor komplekst det er når de har mistet tilhørigheten til sin egen familie når de blir så store at de skal flytte hjemmefra.

Et av fosterforeldrenes erfaringer er at selv om barnet var et år da barnet flyttet inn hos dem, er det overraskende å erfare hvor sterk den kulturelle identiteten er hos barnet. Hen sier det slik: «Barnet skiller ut en annen lukt enn de andre i familien, beveger seg annerledes og har en helt annen rytme i kroppen enn oss andre» (fostermor 3).

Fosterforeldrene påpeker at de ser en iboende væremåte som er typisk for kulturen barnet kommer fra, selv om barnet aldri har bodd med kulturen tett på. Disse uttalelsene kan vitne om en etnosentrisk måte å tenke på og gir meg assosiasjoner på uttrykket «vi og de andre». Dette var ny kunnskap for meg og dette med lukt fikk meg til å reagere negativt, da jeg fikk en følelse av at det ikke var en god lukt fostermor beskrev.

Tre andre fosterforeldre påpeker barnas iboende egenskaper som de mener er typisk fra den kulturen barna kommer fra. Dette gjelder for eksempel dans, da flere fosterforeldre påpekte barna svært rytmiske og viser tydelig at det ligger enkelt for dem å uttrykke seg gjennom dans og musikk fra deres kultur. En fosterforelder beskriver en hendelse da fostersønnen skulle gifte seg: «Fosterbarnets biologiske familie var samlet i bryllupet og danset kulturell dans. Det var som om fosterbarnet aldri hadde gjort annet i hele sitt liv. Det var et sterkt og fint øyeblikk» (fostermor 1).

Et annet fosterforeldrepår som har søskenplassering sier at fosterbarnet som er eldste gutt i flokken, forsøker fremdeles å være familiens overhode og har hatt vansker med å kun være barn og innordne seg den norske hierarkiske strukturen ved at det er foreldrene som bestemmer og mor like mye som far.

Fosterbarnet er vant med å bestemme over de yngre søsknene og har i perioder fungert som familiens overhode. Men det fungerer ikke her i fosterhjemmet. Vi

forsøker å få barna til å forstå at de er barn og ikke trenger å ta så mye voksenansvar. (fostermor 5)

5.1.3 Annerledeshet og diskriminering

I følge Salole er det en gjennomgående opplevelse blant krysskulturelle barn og unge er å ha en kropp og et utseende som ikke passer til det folk forbinder med det å tilhøre majoritetskulturen. Ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn rapporterer om diskriminering, ekskludering og dårlig behandling kun på bakgrunn av sin hudfarge eller måten de kler seg på (Salole, 2018, s.209).

Alle fosterforeldrene påpeker at det ikke hadde noen betydning for dem om fosterbarnet var etnisk norsk eller krysskulturell. For dem handlet det om barnet/enes personlighet, at barnet vekket noe i dem ut fra en slags kjemi, samt at biologiske foreldre aksepterte dem som midlertidige omsorgspersoner.

Vi ble kontaktet av Bufetat der de spurte oss om vi ønsket å ta imot et fosterbarn på 8 år. Vi visste lite om barnets kulturelle bakgrunn da vi takket ja. Flerkulturell bakgrunn var ikke overveidende avgjørende for vårt valg. (fostermor 2)

Hudfarge, språk, religion og etnisitet hadde ingenting å si for deres valg, men at de har lurt på hva det vil si for barnet å skille seg ut fra de andre i familien i forhold til utseende. En fosterforelder om sine opplevelser:

Både barna og vi har fått kommentarer fra folk som har påpekt dette med utseende og forsøkt å se likhet mellom oss, selv om det er åpenbart at det ikke er slektskap her da barnet er brunt og vi er hvite. Jeg blir oppgitt, men hvordan er det da for barnet å høre slik? (fostermor 4)

Flere nevner at barna har sagt at de har opplevd seg selv som annerledes enn resten av fosterfamilien og at det er et sårt tema. Noe av kommentarene fra skolekamerater og fremmede kan oppfattes som rasisme og diskriminering. Fosterforeldrene er tydelige på at de har hatt samtaler med barna om hendelsene og at de forsøker å støtte dem for å bygge selvtillit og robusthet. Flere nevner godt samarbeid med skolene som forebyggende mot rasisme og som fremmer kultursensitivitet. Det som er den vanligste formen for diskriminering barna har opplevd er fordomsfulle kommentarer på utseende, i forhold til resten av fosterfamilien. Altså ytre faktorer som hudfarge, hår og beklledning er faktorer som blir nevnt.

En fosterforelder beskriver at det er få flerkulturelle i deres omgangskrets og miljø. Hun beskriver at barna tiltrekker seg andre barn fordi de er annerledes, men at det ikke er nødvendigvis negativ oppmerksomhet fordi man er annerledes utseendemessig i forhold til fosterfamilien og miljøet rundt. Fosterbarnet har en kul rappestil og er tydelig stolt over håret sitt, og da har venner gitt uttrykk for at de synes det er kult og vil være lik på håret og ha samme musikkstil.

Det å passe inn i de forskjellige miljøene og settingene de krysskulturelle barna oppholder seg i, blir ytre faktorer som bekledding og hår en viktig faktor i det å skulle passe inn og signalisere en tilhørighet. Dette kan til tider være forvirrende og her signaliserer fosterforeldrene at man må være våken. Fordi klær og ytre faktorer som for eksempel hår kan også være en kilde til konflikt mellom barna, biologiske foreldre, fosterforeldre og storsamfunnet (Salole, 2020, s.214).

Dette med å vurdere hva som er fint og sømmelig er også kulturavhengig. Foreldregenerasjonen, altså de biologiske foreldrene, vil tradisjonelt bevare det som er, og ser ikke bestandig verdien eller skjønnheten i det nye som er i den norske kulturen (Magetopp, bukse, korte skjørt og kort hår). Konflikten og generasjonsgapet mellom biologiske foreldre og barna kan bli ekstra stor i livet til krysskulturelle ettersom kontrastene gjerne er større (Salole, 2020, s. 214).

Bruk av hodeplagget hijab (sjal) har fremstått som et uttrykk for kontroll og kvinneundertrykking, men mange muslimske kvinner i vesten mener tvert imot, at det uttrykker jentenes refleksive valg og selvstendighet. Mange jenter sier at bruk av hijab er ikke tvang, men noe som jentene selv ønsker å ha; At hijaben blir en del av deres identitet (Liden, 2017, s. 224). Kravet om tildekking har sin opprinnelse i kravet om at muslimske kvinner skal være avsondret og avskilt fra omverdenen. Med andre ord ligger det i utgangspunktet et segregasjonskrav til grunn for normen om tildekking. Det finnes også et betydelig sosialt press i mange muslimske miljøer for at kvinner skal gå «anstendig kledd», men å gå heldekket med burqa eller niqab er ikke like stort. I dag er bruk av hijab for mange kvinner et symbol for å vise sin muslimske identitet (Båtnes & Egden, 2012, 184).

En fosterforelder fortalte at fosterbarnet som har bodd hos dem siden hun var et år har først nå i pubertetsalder har vist interesse for hijab. Fosterbarnet har ikke gått med det eller snakket om at det er noe hun vil bruke før nå i puberteten. Hun fortalte dette: «En dag satt jenta på rommet og hadde kjøpt forskjellige hijaber og prøvde dem i senga. Hun var nydelig i hijaben og det var et spesielt øyeblikk da jeg så stolthet hos jenta» (fostermor 3).

Det er tydelig at fosterbarna får velge fritt og en fostermor bekrefter det: «Fosterbarnet vet hun kan gå med hijab hvis hun ønsker, men hun ønsker ikke det. Vi gir henne frihet til å velge selv» (fostermor 5). Mange muslimske kvinner og jenter i Norge velger å bruke hijab og mener at manglende kulturkompetanse fra folk i storsamfunnet kan føre til folks skepsis (Båtnes & Egden, 2012) s. 187).

Funn fra to fosterforeldre som har muslimske jenter har gjentatte ganger tolket hijab som noe de ønsker å bruke, men der barnet ikke foretrekker det. Igjen kommer det ikke frem i analysen hvorfor barna ikke vil bruke det. Er det på grunn av storsamfunnets skepsis, eller andre grunner? Fosterforeldrene ser tydelig at det er moteriktige og vestlige klær barna foretrekker. Allikevel var det to av fosterforeldrene som har hatt ulike seanser ved å kle barna opp i tradisjonelle drakter og tatt bilde av dem foran og i moskeen og sendt til biologiske foreldre. De biologiske foreldrene som er konservative muslimer ønsket at barna skulle få et naturlig og godt forhold til islam. I forbindelse med å gi dem et fint minne, kledde fostermor barna opp i tradisjonelle klær og tok bilder av dem ved moskeen i ferielandet.

Du vet, moskeer i utlandet kan ikke sammenlignes med dem vi har i Norge. Dette er et praktbygg uten sidestykke. Foreldrene var så glade og takknemlige for bildene av fosterbarna med tradisjonell klesdrakt utenfor moskeen. Det ble en stor suksess og vi ble bevisste på at å få kle seg opp i tradisjonell klesdrakt også var viktig for alle parter. (fostermor 2)

Det viser en viktig dimensjon av å sørge for at kultur blir til stolthet, som både har gitt barna glede og stolthet ved å vise foreldrene respekt ved å kle seg i tradisjonell drakt. Responsen fra foreldrene var positiv og at de gav tydelig uttrykk på at de satt pris på det.

Temaet hår engasjerer, og to av fosterforeldre har trukket frem pleie av afrikansk hår som det viser seg viktig å ha et bevisst forhold til. Ut fra funn svarer fosterforeldrene at de har gått nye veier for å ta vare på håret og gjerne i samarbeid med biologiske foreldrene. De påpeker at de spør snarere foreldre enn barneverntjenesten når det gjelder å utvikle sin kulturkompetanse på dette feltet.

Hårtyper av afrikansk opphav krever ofte litt annerledes og mer stell enn hårtypene til majoritetsbefolkningen. Det blir også nevnt i en artikkel fra NRK nevnt at fosterforeldre mangler kunnskap om afrohår ikke er vondt ment, men at det er noe folk gjerne ikke tenker over. Manglende hårstell kan være veldig urovekkende for de biologiske foreldrene når de møter igjen barnet sitt på samvær. Ustelt hår kan tolkes som omsorgssvikt. Hvis man ikke steller håret kan barn begynne å skamme seg, blir flau og dekker til håret sitt og sier at de ikke bryr seg (Andersen, 2022) Men de fleste barn bryr seg, mener informantene i artikkelen psykologspesialist Judith van der Weele. Hår kan fortelle hvor et barn kommer fra, det er ikke bare utseende, det er også kultur og identitet (gjengitt fra Andersen, 2022).

To av fosterhjemmene har tilrettelagt med frisørbesøk til afrikanske frisører, (foretrekker Oslo på grunn av mangfoldet) eller at biologisk mor fletter og ordner håret selv ved samvær. En fosterforeldre sier det slik: «Hår er en viktig ting å ta vare på, spesielt for afrikanske barn. Hvis man ikke steller det riktig, blir det fort et reir og helt umulig å gre» (fostermor 3).

Fosterforeldrene har også erfart at det er viktig for biologiske foreldre at barna har fine og rene klær og at det faktisk kan oppstå konflikter hvis ikke barnet får den riktige hårbehandlingen eller ser sjuskete ut i biologiske foreldrenes øyne. «Jeg har fått hjelp fra biologisk mor til å lære å flette håret» (fostermor 3). Det kan høres litt selvmotsigende ut, da barnet har vært utsatt for ulike former for alvorlig omsorgssvikt fra biologiske foreldre. Et av fosterbarna fra Midtøsten hadde ønske om å klippe håret kort, mens ifølge familiens kultur er det vanlig at jentene har langt hår. Barnevernet tok opp temaet med biologiske foreldre og fikk til slutt lov å klippe håret til jenta, etter noen samtaler om det. «Jenta maste om å klippe seg kort, men far var skeptisk på grunn av kulturelle normer, men gikk til slutt med på det» (fostermor 5).

Disse funnene eksemplifiserer at det er så viktig å samhandle med foreldrene om tradisjonelle skikker og holdninger. Funnene tilsier også at det er riktig av barnevernet og fosterforeldrene å spørre biologiske foreldrene først, før man gjør en synlig inngripen i utseende til barnet. Heller det enn å bare å ta seg til rette. Eksempelene viser en

kultursensitivitet ovenfor områder der man først ikke antok kunne være kulturelle barrierer, men som oppsto allikevel.

Alle fosterforeldrene sier at de forsøker å lære seg mat fra barnets hjemland og at det stort sett er en positiv handling. En av fosterforeldrene påpeker at de elsker mat fra Midtøsten og at de forsøker å lage det så ofte de får anledning. Fosterforeldrene sier også at det ikke er vanskelig å få tak i ingredienser og oppskrifter. Et sitat fra en fostermor illustrerer det slik: «Jeg følger en matblogger fra Midtøsten og jeg begynner å bli god på å lage den maten selv skal jeg være helt ærlig» (fostermor 5).

En annen fosterforelder sier at det ikke er vanskelig, som man kanskje frykter å tilberede mat fra barnets kultur. Det nevnes også at mat er en viktig innfallsport til å opprette et godt forhold til biologiske foreldre. At biologiske foreldre ser at fosterforeldrene forsøker å tilnærme seg dem gjør at det oppstår tillit mellom dem. Et fosterforeldrepår nevnte at et av barna fikk en sterk følelsesmessig reaksjon på matlukt fra hjemlandet. De tolket at opplevelsen ble en trigger for traumene fosterbarnet har vært igjennom. Følelsen av tap og savn kan oppstå i forbindelse med at sanseapparatet som lukt aktiveres. Fosterforeldrene oppdaget at fosterbarnet ikke reagerte på samme måte da de tilberedte maten ute på grillen i sommerhalvåret. «Fosterbarnet stivnet til og ble fjern i blikket da han kjente lukten fra maten fra hjemlandet, tydelig at fosterbarnet fikk en negativ følelsesmessig reaksjon» (fostermor 5).

Fosterforeldrene bekrefter at de alle har et enklere og mer positivt forhold til å tilberede mat fra barnets kultur, enn andre kulturmarkører. De ser at barna også trives med å bli med på tilberedningen og er glade i de sterke smakene som gjerne er i de forskjellige rettene. Samtidig sier alle fosterforeldrene at barn er som barn flest, de elsker pizza, taco og hamburgere, men at de merket at det er ekstra stas for barnet hvis det ble servert mat fra hjemlandet. Flere av barna er dessuten dyktige på å tilberede mat og viser ekte glede og stolthet når de mestrer det.

De fleste av de muslimske barna har god kunnskap om hvorfor ikke muslimer spiser svin og foretrekker halal kjøtt. De kan teorien, men sier ikke noe hvis de får i seg noe av svin. Fosterforeldrene tilrettelegger for mat uten svin og at ingen opplever det som en ekstra belastning. «Å ikke spise svinekjøtt hjemme hos oss er ikke noe vanskelig for oss, det går av seg selv. Vi kjøper kalkun og kyllingpølse og har det i tillegg» (fostermor 2).

I samtale med en beredskapsmor ble en av fosterforeldrene påminnet viktigheten av egne holdninger og praksis i forhold til svinekjøtt. Beredskapshjem er et ventehjem som benyttes når barn venter på å få tildelt fosterhjem. Beredskapsmor uttalte at hun ikke tok hensyn til muslimske tradisjoner og at barna måtte spise det de fikk servert av norsk mat. Hvis de nektet, måtte de ta seg en brødskive. Fostermor var rysta av utsagnet og hun sverget på å ikke å ha den holdningen til muslimske tradisjoner, men heller tilrettelegge hvis det var nødvendig.

5.1.3 Religion og tradisjon

Religion skaper en felles referanseramme på tvers av landbakgrunn. Det blir et felles uttrykk for en minoritetsposisjon og er knyttet både til fellesskapet og felles erfaringer å bli behandlet som «utlending». Religion er både en markør på forholdet mellom majoritet og minoritet, og en markør på identitet og felleskap innad i krysskulturelle miljø. Det er også en viktig generasjonsmarkør. Mange krysskulturelle gjennomgår en religiøs reorientering hvor de er kritiske til foreldrenes forståelse av religion, hvor denne er for sammenvevd med tradisjoner fra hjemlandet og ikke helt aktuell for deres situasjon i Norge (Liden, s. 2017, s. 223).

For sekulariserte barnevernansatte kan det være lett å glemme at religion allikevel er viktig for mange. I tillegg til å kartlegge barnets etniske og religiøse bakgrunn er det viktig å være i dialog med barnet og familien om hvordan deres kulturelle bakgrunn kan ivaretas ved en plassering (Båtnes & Egden, 2012, s.) Å være åpent troende for et krysskulturelt barn er vanskelig i et sekulært samfunn. Det er mange religiøse og spirituelle krysskulturelle som kjenner på kryss presset mellom å sine respektive samfunn. For noen, både innenfor kristne menigheter og andre tros- og livssynsgrupper, betyr dette å skulle skjule eller nedtone sin tro i en del offentlige sammenhenger. I tillegg fører dessverre hatefulle ytringer og handlinger til at en del som tilhører særlig utsatte grupper som jøder og muslimer, føler seg nødt til å leve en form for dobbeltliv (Salole, 2020, s. 151).

Fosterforeldrene nevner alle at religion og religionsutøvelse er et tema de har snakket med barna om, men der ingen var av barna er spesielt opptatt av å ta en aktiv rolle i det, som å bruke bønneteppe, gå i moske eller kirke eller annet trossted. Noen av fosterforeldrene ble plukket ut i matchingen nettopp fordi de hadde en aktiv kristen tro og at biologiske foreldrene var opptatt av at barnet skulle flytte til troende. Det viser seg at et kristent livssyn er å foretrekke, enn ingen tro overhodet. Ifølge en fosterforelder sa biologisk forelder i forbindelse med religion dette: «Jeg ønsker at barnet mitt skal sikre seg ved å få god utdanning og bli kjent med den kristne tro, kan du love meg at du sørger for at barnet mitt får det i oppveksten hos dere?» (fostermor 1).

Da fosterbarnet ble voksent og giftet seg tok han frem det i talen og takket fosterforeldrene for at de hadde gjort alt det de hadde lovet hans biologiske mor, blant annet å støtte ham i utdanningsvalg og få kjennskap til kristen tro.

Religion og livssyn er nær forbundet med underliggende verdenssyn og holdninger. Tro har en stor plass i mange menneskers liv. Tro kan styre interaksjon og kommunikasjon, og normer for atferd. For eksempel er det ofte regler for bønn, bekledning og oppførsel innenfor ulike trosretninger. I noen samfunn kan det bli konsekvenser hvis du bryter dem, og de kan være strenge og dominerende (Salole, 2020, s. 66).

Et fosterforeldrepar har ferieileilighet i Tyrkia som kulturelt og religiøst sett fremstår som tilsvarende som biologiske foreldres hjemland. Fosterforeldrene opplever at barna som har muslimsk bakgrunn elsker å være der og viser tydelig at de setter pris på å få utfolde seg og bli kjent med islamsk kultur og religion.

Samtlige av fosterforeldrene har et bevisst forhold til viktigheten av å få lov til å praktisere sin tro. Tre av fosterbarna som er muslimske, med biologiske foreldre som er flykninger, kommer fra land som praktiserer islam på en slik måte der familien lever etter konservative leveregler. Dette antok jeg hadde noe å si i forhold til biologiske foreldres holdninger til fosterforeldrene, da deres holdninger er vestlige og liberale. Ingen av fosterforeldrene har erfaringer med at biologiske foreldre krever at barna skal oppdras konservativt og med en autoritær oppdragerstil. Fosterforeldrene påpeker at kristne høytradisjoner som jul og påske ønsker fosterbarna å ha tilhørighet til selv om de kommer fra en islamsk familie. Fosterforeldrene prøver å tilrettelegge for faste og id feiring og andre religiøse tradisjoner som er viktig for den kulturen barnet tilhører.

En fosterforelder forteller om hvordan de sørget for at barna fikk samvær med biologiske foreldre, etter at biologiske foreldre og søster hadde dratt tilbake til hjemlandet. Det var en sterk identitetsopplevelse for barna på godt og vondt. Barna fortalte at de fikk tydelig se fordeler ved å vokse opp i Norge. Ifølge fostermor var kulturforskjellene mellom foreldrene og fosterbarna blitt svært synlige:

Barna reagerte på at faren var blitt så konservativ religiøs og streng når de traff ham igjen. De reagerte på fattigdom og boforholdene i foreldrenes hjemland. Foreldrene på sin side sa at fosterbarna hadde blitt fornorska. Det var tydelig at generasjonsgapet hadde blitt sterkt forskjøvet i tiden de hadde vært fra hverandre. (fostermor 2)

5.2 Oppsummering og diskusjon av funn.

Første temadel omhandler fosterforeldrenes egne erfaringer med å sørge for kontinuitet i barnets kulturelle identitet. Jeg har forsøkt å analysere i hvilken grad fosterforeldrene beskriver fenomenene gjennom et kulturell relativistisk eller etnosentrisk perspektiv. Det er kanskje urealistisk at man som fosterforeldre skal kunne innta en kulturell relativistisk posisjon helt og holdent om en kulturbakgrunn man selv ikke er vokst opp med.

Ifølge Båtnes & Egden (2012) bør tjenestene stille noen kvalitetskrav til fosterhjemmene, hvis man ikke finner et fosterhjem med samme bakgrunn som barnet. Blant annet må fosterhjemmet legge forholdene til rette for at barnet på ulike måter kan ivareta sin kulturelle, religiøse og etniske identitet. Man bør hjelpe barnet til å være stolt av sin bakgrunn, legge forholdene til rette for kontakt og samarbeid med biologisk familie og hjelpe barnet til å meste livet som krysskulturell, i et samfunn preget av etnisk diskriminering (Båtnes & Egden, 2012, s.146).

Det er gjennomgående likhet i fortellingene fra fosterforeldrene om hvordan sørge for å opprettholde barnets kulturelle identitet i fosterhjemsomsorgen. Fosterforeldrene gir uttrykk for at de forsøker å være kulturydmyke og at de besitter kulturkompetanse, som de har opparbeidet seg over tid. Fosterforeldrene fremstår som kulturell relativistiske og ser på seg selv som personer med god refleksjonsevne og respekt overfor andre folkeslag. De har gjort stor innsats for å fremme tilknytning og følelse av tilhørighet for barna. Hvis man ser funnene opp mot det å forstå hva kultur er, hvem barna er og hvorfor man oppfatter kultur

på den ene eller andre måten, brukes metaforene som i det kulturelle isfjellet. Fosterforeldrene gir et tydelig bilde på en bevissthet og at de sørger for kontinuitet for faktorene i det øverste laget på isfjellet som utseende, språk, mat og religion. De sørger for at disse markørene får ekstra oppmerksomhet ut fra barnas motivasjon og bevissthet. Mens det ubevisste, laget under overflaten kommer ikke frem i særlig grad i undersøkelsen. Med det mener jeg at svarene på hvorfor barna ikke vil lære om kulturen, hvorfor de er engstelige for å ha kontakt med biologisk familie og hvorfor de mister morsmålet sitt så fort er faktorer som ikke kommer tydelig nok frem. At barna ikke er bevisst sine verdier, alt de implisitt har lært fra sine biologiske foreldre, er naturlig å forstå ut fra deres alder og modning.

I den forbindelse får jeg ikke tilstrekkelig inntrykk av om fosterforeldrene sørger for å sjekke ut barnas følelse av annerledes, det å være brun i en hvit familie og hvordan det egentlig oppleves å føle skam og være i en lojalitetskonflikt ovenfor sin egen biologiske familie. Det kan være ut fra spørsmålstillingen min at vi ikke kom inn på det i nevneverdig grad. Til fosterforeldrenes fordel, har jeg erfaring med at fosterforeldre opplever det kunstig og upassende å ta opp ulike kultursensitive tema med barna i oppveksten, da det beror mye på barnets personlighet, erfaringer og ressurser. Samtidig vet jeg at det er travelt å være fosterforeldre og at det er mange problemstillinger på agendaen samtidig. Jeg skjønner også at det å presse og mase på barna ikke er hensiktsmessig. Jeg vurderer funnene slik at fosterforeldrene og tjenestene bør samarbeide mer sammen for å systematisere disse temaene og samtalene med barna i større grad enn det gjøres i dag. Det er noe med at barna skal få muligheten til å bli spurt og få tilrettelagt for en slik samtale, gjerne flere ganger i oppveksten. Spesielt i tenåringsperioden.

Funnene tilsier at fosterhjemmene ofte har et spesielt ønske og interesse for å ta imot et krysskulturelt barn. Deres livstil ved at de har reist mye, har erfaring med å være fosterhjem fra før, har kjennskap til de offentlige systemene de skal samhandle i, gjør dem spesielt robuste for oppgaven.

Resultatene omkring traumer og foreldrenes historikk tolker jeg som en utrygghet og usikkerhet fra både fosterbarna og fosterforeldrene, som jeg har blitt fortalt i tidligere veiledninger av fosterforeldre, men som kom tydelig frem i undersøkelsen som svært viktige moment å ta tak i. Funnet indikerer at psykologisk trygghet som en rammebetingelse for fosterforeldrene er et svakt punkt som vi som tjeneste bør utforske og bli mer bevisst i oppfølgingen videre. Hvis biologiske foreldre fremstår som skremmende og fosterforeldre og biologiske foreldre ikke blir kjent med hverandre, sier det seg selv at de ikke opplever hverandre som likeverdige samarbeidspartnere. Fosterforeldrenes behov for psykologisk trygghet i utøvelsen av omsorgen til et krysskulturelt barn er viktige lærepunktet. Spesielt i de sakene der det er fare for kidnapping og sanksjoner fra biologisk familie. To av fosterhjemmene har fortalt om truende situasjoner som man som offentlig tjenesteapparat ikke har klart å trygge dem i. Med det menes konkrete sikkerhetstiltak. Det gir oss en pekepinn hvor viktig tryggheten er for både fosterhjem og fosterbarn slik at det ikke fører til at fosterbarnet må flytte ut.

Funnene tilsier at det virker enklere å tilrettelegge for mat, enn kanskje andre kulturelle forhold, fordi mat er så mye og det kan gjøres på så mange forskjellige måter. Noen drar på besøk til slektninger av barnet og får hjemlandets mat der, andre drar på restaurant som serverer maten. Selv om flere av fosterhjemmene ligger grisgrendt til, fikk jeg inntrykk av at alle fikk tak i ingrediensene de trengte. Det man skal være observant på er om mat vekker sansesensibilitet til barna på en måte som gjør at de får ubehag. Da må man være bevisst og finne nye løsninger, som den ene fosterforelderen så godt beskrev. Å tilberede maten ute.

For plasserte barn med et annet morsmål enn norsk kan manglende videreføring av barnets morsmål innebære at barnet får et dårligere utgangspunkt for å kunne bevare og utvikle relasjonene til foreldre, besteforeldre og andre familiemedlemmer. For biologiske foreldre er det ofte sårt å ikke kunne snakke med barna på eget språk.

Språk blir lagt frem som et av den vanskeligste identitetsbæreren å ivareta og man hører at selvmotsigelsene er mange. Ingen av fosterforeldrene har lært seg fosterbarnets språk, bare noen kan noen få ord. Her tolker jeg det som at fosterforeldrene blir maktesløse og lite handlekraftige. Samtidig som byråkratiske hindringer fører til at det ikke er lett å sette inn tiltak. Ingen hadde samarbeid med skolen om dette og fikk det til å fungere. Barna har for sjeldent samvær til at biologiske foreldre klarer å overføre språket videre. I noen av tilfellene har barna ikke hatt samvær med foreldrene på mange år. Det er igjen bakenforliggende årsaker til dette, som fengselsopphold, utvisning fra Norge, eller skjult identitet.

Spørsmålet jeg har stilt underveis er om praksisen med å flytte krysskulturelle inn i norske fosterhjem er med på en slags fornorskning, som den samiske befolkningen har vært gjennom. Bli barna assimilert og glemmer sin kulturarv? Jeg fryktet det var svaret før jeg gikk inn og analyserte forholdene i disse fosterhjemmene, men slik jeg vurderer det så er det en bevissthet om at kulturell identitet er viktig å bevare, utvikle og leve godt med, ikke noe som skal glemmes, være flau og skamme seg over.

Barna viser seg å være på ulike utviklingsstadier når de flytter inn i et fosterhjem og deres erfaringer og traumer har stor påvirkning på hva barna er mottakelige for når det gjelder å utvikle sin kulturelle identitet i fosterhjemsoppholdet. Noen av barna viser tydelig både verbalt og nonverbalt om de er bevisste og mottakelige for å føre kulturen videre. Et av hovedfunnene er at det viktigste elementet som må være på plass for å lykkes i stor grad er fosterforeldrenes kulturdymyke holdninger og barnas følelse av trygghet og tillit i fosterhjemmet. Parallelt med at biologiske foreldrene har gitt sin aksept og tillit på at barnets beste er å bo hos fosterforeldrene. Ingen av biologiske foreldrene i denne undersøkelsen har hatt mye samvær, heller minimalt med samvær og noen ikke samvær i det hele tatt.. Hvorfor det er slik, kommer heller ikke frem her.

Samtlige fosterhjem har tilegnet seg kulturkompetanse gjennom det å være omsorgsperson til et krysskulturelt barn, men at man i hverdagslivets gjøremål og laden ikke har like stor bevissthet om hvilken kulturell bakgrunn barnet har, men forsøker å leve et vanlig familieliv. Det er også hensikten, at barnet skal ha en god og trygg hverdag og ha en opplevelse av å høre til. Medvirkning og barnets ønsker, og behov er fremtredende faktorer i analysen. Man har kanskje antagelser om at barnet bør være stolt og selvsikkert omfavne sin kulturelle bakgrunn,

men slik viser det seg ikke å være helt i praksis. Det er først når fosterbarnet på eget initiativ uttrykker ønsker eller behov at fosterforeldrenes ressurser og søken om kunnskap kommer til sin rett. Eksempelene omkring å tilberedelse av mat fra barnets kultur, religionsutøvelse, opplevelse av diskriminering og utseendemessige faktorer er gode eksempler på dette.

5.3 Forsknings spørsmål 2: På hvilken måte får fosterforeldrene informasjon, veiledning og oppfølging fra tjenestene?

I en relatert studie hevdes det at når det gjelder videreføring av språk, religion og kultur for barn i fosterhjem, finner de at dette i praksis ofte er overlatt til fosterforeldre, samt at flere fosterforeldre melder at de har fått lite eller ingen veiledning av den lokale barneverntjenesten. Fosterforeldrene forteller om utfordringer med å sikre kontinuitet der barnet/ungdommen tar avstand fra egen kulturelle og etniske bakgrunn (Thorbjørnsrud et al., s. 2017).

Funnene fra fosterforeldrene tilsier at det ikke er tilfredsstillende støtte og oppfølging fra det offentlige tjenesteapparatet, her under kommunalt og statlig barnevern. Det er kun et par av fosterforeldrene som har hatt samme kontaktperson i hele oppveksten til barnet. Kontaktpersonene i barnevernet er forvaltningsmessig ansvarlig for saken.

5.3.1 Høy turnover

Fosterforeldrene påpeker høy turnover av kontaktpersoner som gjør kontinuiteten i oppfølgingen og veiledningen vanskeligere. Et fosterforeldrepar har hatt syv kontaktpersoner. Noen fosterforeldre sier de gav opp til slutt i å engasjere seg i å bli kjent med flere kontaktpersoner, fordi det hadde vært så mange inne. De påpeker at de ikke har opplevd at kontaktpersonene og rådgiverne i Bufetat har særlig kulturkompetanse og drøftet kulturidentitets fremmede tiltak med dem i oppfølgingen. Samtlige hevder at de heller ikke har fått konkret veiledning på disse temaene. «Vi slet med samarbeidet og ønsket å bytte kontaktperson, det tok fem år før barneverntjenesten hørte på oss» (fostermor 2).

Et annet interessant funn er at de kontaktpersonene som engasjerer seg med en trygghet og tydelighet i sakene oppnår tillit til både fosterforeldrene og biologiske foreldre. Kontaktpersoner som tar seg tid og ønsker å bli kjent med familiene i et mer kulturell relativistisk syn, oppnår lettere den tilliten som skal til for at det skal bli en suksess å flytte et krysskulturelt barn inn til en etnisk norsk fosterfamilie. «Vi jobbet aktivt for å få til et godt samarbeid. Hadde barna vært utsatt for seksuelle overgrep eller annen mishandling ville det vært vanskeligere for oss å få det til» (fostermor 2).

Funnene tilsier at relasjon til biologiske foreldre er svært viktig i alle faser, men at det er komplisert på bakgrunn av flere årsaker. Språk er et av dem og sjeldne samvær en annen. Samtidig som det generelt i barnevernsfeltet er ofte mangel på tid og kapasitet fra de barnevernansatte. En velkjent hypotese er at mange kontaktpersoner strever med tidspress og dårlige rammebetingelser. Ut fra disse familienes erfaringer, kan det vise seg å være

riktig. En av fostermødrene sier det slik: «Det er vanskelig å få tak i kontaktpersonen og jeg føler jeg maser og at de misliker meg (fostermor 3).

Noen av fosterforeldrene påpeker at kontaktpersonen deres kan oppleves som vanskelig å få tak i. De fleste fosterforeldrene som jeg intervjuet, opplever dessverre at de står ganske så alene i oppdraget og at det er lite eller ingen søkelys på flerkulturelle temaer i oppfølgingsbesøkene barneverntjenesten har. At barnet har kulturelle rettigheter i sin oppvekst i et norsk fosterhjem, er et ikke et ikke-tema i oppveksten for disse barna. Flere av fosterforeldrene synes dette er et savn. Funnene de legger frem sier noe om tilfeldigheten i det praktiske arbeidet, at temaene kommer opp ut ifra hvilken kontaktperson de har. Ikke ut fra fastlagte rutiner og retningslinjer.

Flere av fosterforeldrene snakker om en frykt som de bærer på og som de ikke får bearbeidet sammen med barneverntjenesten. Dette handler om frykt for tilbakeføring og frykt for at det skal skje barnet noe. Det er en kjent hypotese at flere som ønsker å bli fosterforeldre vegrer seg for å gå inn i et fosterhjemsoppdrag, nettopp på grunn av frykten for å måtte levere barnet tilbake til foreldrene etter at de selv har blitt glad i det og fått en sterk tilknytning til det.

Et fosterforeldrepar har i årevis hatt sperret adresse og barna har fremdeles ikke fått oppholdstillatelse. De beskriver det slik:

Vi opplever et barnevern som er inkompetente på å vurdere hvor lenge et fosterhjem skal være på sperret adresse, samt at det har gått flere år og barnevernet har fremdeles ikke klart å ordne oppholdstillatelse til barna. Vi opplever at deres usikkerhet på hva de skal gjøre og byråkratiske hindringer, gjør at de ikke gjør noe i det hele tatt og vi står i unødvendig lange og slitsomme prosesser med barna. Det psykisk krevende å stå i. (fosterfar 6)

5.3.2 Manglende veiledning

De fleste fosterforeldrene sier at de hadde trengt mer kulturelt påfyll og at det hadde vært fint hvis det hadde kommet gode forslag og inspirasjon til å forsøke nye ting fra tjenesteapparatet. Funne tilsier at alle tiltak har fosterhjemmene tatt initiativ til først. Mange opplever å få støtte for forslagene, mens et fosterhjem opplevde at de ble særlig motarbeidet. «Vi har aldri fått veiledning på kulturkompetanse og kultursensitivitet. Det er begreper vi har tilegnet oss bare av oss selv» (fosterfar 6).

Vi har gått på et kurs en gang som handlet om krysskultur hos Bufetat. Vi har aldri vært i dialog eller fått faglig input fra fosterhjemtjenestene som vi tilhører. Fosterhjemtjenesten er ikke en instans vi henvender oss til utenom når vi var på Pride-kurs i starten. Aldri i etterkant av plasseringen. (fostermor 2)

Fire av de fem fosterhjemmene hevder at på bakgrunn av deres kulturkompetanse og langvarige erfaring fra fosterhjemsarbeidet tidligere har vært sentrale faktorer i tildelingen av fosterbarn. I fire av de fem fosterhjemmene var ikke denne plasseringen deres første plassering.

Vi har et fosterbarn som nå har blitt voksen, fosterbarnet har bodd hos oss i hele oppveksten, så vi vet noe om hva vi gikk til. Selv om søskenplassering er tøft. Barna burde kanskje bodd i hvert sitt fosterhjem, da de har omfattende omsorgsbehov. (fostermor 5)

Fosterforeldrene bekrefter at dette er viktige faktorer som har gitt dem trygghet i oppdraget og har derfor ført til en bedre stabilitet og dermed bedre tilretteleggingsgrunnlag i barnas oppvekst.

En fosterforelder forteller om en kontaktperson som hadde særlig engasjement i flerkultur og skrøt av hva han fikk til. «Vi hadde en privatinleid kontaktperson fra en stor barneverntjeneste i Oslo. Vedkommende var helt fantastisk, han har blitt en god venn av familien» (fostermor 1).

Fostermor påpekte at vedkommende brukte mye tid på å bli kjent og oppnådde et tillitsforhold til biologisk familie, som var avgjørende når barnet flyttet i fosterhjem. Det sier meg noe om viktigheten av å gjøre særdeles grundig arbeid i disse sakene, spesielt sakene med skepsis til barnevernet og mistillit.

5.3.3 Informasjon fra tjenestene om barna og familiens migrasjonshistorie

Fosterbarna representerer ulike etniske bakgrunner og kommer fra familier som er første generasjonsinnvandrere. Noen av de biologiske familiene har vært asylsøkere, flyktninger, og arbeidsinnvandrere. Alle har hatt ulik migrasjonshistorie. Å få kunnskap om barnas bakgrunnshistorie er nyttig for fosterforeldrene å ha kunnskap om. Hvis man tar utgangspunkt i Isfjellmodellen som illustrerer hva kultur er, er ofte biologiske foreldre sin migrasjonshistorie noe som utgjør underflatedelen. Deres kulturuttrykk blir ofte usynlige for oss, da vi ikke har kjennskap til den. Her skjuler det seg de bakenforliggende årsakene som vi er mindre bevisst på (Salole, 2019, s. 66).

Ideelt sett skal det være en kommunikasjon mellom fosterforeldre og biologiske foreldre som bidrar til utvikling av den enkelte foreldres kompetanse som omsorgsperson «på deltid». I praksis er det en svært krevende oppgave for barneverntjenesten og for fosterforeldre. Kommunikasjonen mellom fosterforeldrene og biologiske foreldre forvanskes ytterligere av språklige utfordringer (Thorbjørnsrud et al., 2017, s. 49).

De aller fleste fosterhjemmene beskriver samarbeidet til foreldrene som bra, men at det er for sjelden kontakt til at de blir kjent med hverandre og kan få til et samarbeid. To av fosterhjemmene har ikke kontakt med biologiske foreldre i det hele tatt.

Noen uttaler at de kunne tenke seg et mer naturlig samarbeid med biologiske foreldrene, men forholder seg til samværsplanen som blir fastsatt av barneverntjenesten. Ingen av fosterhjemmene har opplevd å få være med på råd for å legge en samværsplan til det beste for barna. Samvær er regulert etter barnevern og helse nemndas vedtak. Et av fosterhjemmene har aldri blitt presentert til biologiske foreldre, selv om de har vært fosterhjem til barnet i mange år.

To fosterforeldre bemerker spesielt at biologiske mødre foretrekker mat som en inngangsport til å gi barna og fosterforeldrene noe fra barnets kultur. En fosterforelder kommenterer det på denne måten: «Mor tilbereder mat fra hjemlandet som hun tar med på samvær. Det er alltid masse mat, men vi tar restene hjem og hele familien får smake, det er et positivt tiltak» (fostermor 3).

Flere av fosterhjemmene har fått direkte aksept fra foreldrene om deres tillit til dem. En biologisk forelder sa til en av fosterforeldrene: «Vi stoler på dere og vi vet at dere gjør alt for at barnet skal ha det bra og kjenne til oss og våre tradisjoner» (fostermor 2).

Flere nevner språk som et hinder for nærere samarbeid. At det er vanskeligere å oppnå tillit til hverandre hvis det er mange misforståelser på grunn av språkbarrierer. Men som fosterforeldrene jeg intervjuet fremsto som løsningsfokuserende. Dette sitatet er et godt eksempel på det: «Vi skjønner ikke hverandre fordi biologisk mor kan ikke norsk, men vi har en slags felles humor, så vi ler sammen. Vi trenger ikke å forstå for å like hverandre» (fostermor 1).

Selv om språk er en barriere ser det ut til at de fleste fosterhjem finner en måte å kommunisere på som fungerer for dem og sier det på inkluderende vis: «Det gjelder å være tålmodig og vise respekt» (fostermor 1).

5.4 Oppsummering og diskusjon av funn

Informasjon, veiledning og oppfølging fra tjenestene

Jeg hører ekte engasjement, der fosterforeldre fikser og ordner, selv uten særlig faglig og psykologisk støtte fra barnevern og Bufetat. På bakgrunn av nettopp disse manglene treffpunktene for dialog på tvers, vurderer jeg at fosterforeldrene som tilsynelatende er velartikulerte og ressurssterke får derfor «være i fred». På godt og vondt. På godt at da går livet sin vante gang og på vondt at man tilbakeholder viktig informasjon og erfaringsgrunnlag som kan bidra til utvikling av tjenestene og tiltak.

Fosterforeldrene etterlyser mer informasjon om barnet, barnets kultur og biologiske foreldres migrasjonshistorie før innflytting, men også etter innflytting. Alle forteller om mangelfull informasjon fra barneverntjenesten og at det har ført til uheldige og frustrerende situasjoner. En fostermor jeg intervjuet gikk til slutt bak barneverntjenestens rygg og opprettet mer kontakt mellom biologiske foreldre og barnet.

Det er tydelig i funnene at barneverntjenesten og fosterhjemtjenesten legger altfor liten vekt på hvilken betydning dialogen med biologiske foreldre har. Det viser seg også å være lite planmessighet i forhold til barnets livslinje. At det er viktig for barnet å opprettholde kontakt med biologisk familie fordi dette vil være viktig for fosterbarna som voksne.

Fosterhjemmene kan med fordel etterspørre mer kompetanse og veiledning omkring kulturell identitet, samt be om hjelpetiltak som kulturformidlere, kulturkonsulenter, tolker med mer. Dette var tiltak flere av fosterforeldrene ikke hadde kjennskap til. Det er et

potensiale for god oppfølging fra tjenestene. Som tjeneste ved å få kjennskap om behov og ønsker som fosterforeldrene etterspør er det også enklere å få til en bedre oppfølging.

Alle fosterforeldrene jeg intervjuet har særlig interesse og kunnskap for krysskulturelle tema. De sier at de har tilegnet seg kunnskap om barnets kultur gjennom samtaler med barna, biologiske foreldrene, kontaktpersonen i barnevernet og nettverk. Gjennom analysen finner man noe sammenheng med kravene som stilles til fosterforeldrene som er nevnt i fra Båtnes og Egden. Det stilles i noen grad krav til fosterforeldrene om kulturkompetanse, men vektleggingen virker noe tilfeldig ut fra bevisstheten og kunnskapen til den eller de kontaktpersonene i barnevernet og rådgiverne i fosterhjemtjenesten som har ansvaret for saken.

Det er alltid nedslående å høre om mangelfull oppfølging, men også høre om et system som ikke klarer å være ydmyke og ærlige på sin mangelfulle kulturkompetanse. Alle ansatte i et offentlig system som barnevern og fosterhjemtjeneste har muligheten til å finne informasjon om aktuelle temaer og utveksle den i samarbeid med fosterforeldrene. Da ville nye tiltak og forståelser kommet tydeligere frem og gjort samhandlinger på tvers enklere og mer smertefritt.

Ifølge resultatene mine bekrefter samtlige fosterforeldre at hvordan man sørger for kontinuitet i kulturell identitet for barna er helt opp til hvert fosterhjem alene. Fosterfamilienes svar kan ha en sammenheng med at kontaktpersonene ikke finner det nødvendig å ta opp tilretteleggingen av kultur fordi de opplever at fosterhjemmene tar selvstendige og gode valg på det. Så svaret om at man tar lite hensyn til kultur kan tolkes på ulike måter. Ut fra mine egne erfaringer som veileder av fosterhjem er det kun plass til tema som fosterhjemmene bringer på bane under et av de fire besøkene i året og det handler ofte om andre ting som samvær og økonomi. Rammene rundt tilsier at kontaktpersonen nødvendigvis ikke har kapasitet, heller enn manglende kompetanse til å ta opp kulturtema i oppfølgingen. På en annen side, jeg har hypoteser om at det ikke er alle fosterhjem som er så kulturydmyke som de jeg intervjuet her, da jeg har erfaringer i saker der det er avdekket diskriminering fra fosterforeldre og som har ført til at barnet må flytte ut fordi fosterforeldrene diskriminerte guttens annerledeshet.

Forståelsen av transnasjonale liv og flette det inn i utredningene og vurderingene vi gjør, gjør at jeg har gitt fosterhjemsomsorgen noe nytt å tenke på, et nytt utviklingspotensiale. Altså å ha kunnskap om transnasjonalt familieliv, der man har kunnskap om ulike migrasjonsstrategier og hvordan migrasjonsstress påvirker omsorgen til krysskulturelle barn og unge som vokser opp i Norge. Jeg har innsett at kunnskap om dette kan gjøre det lettere å få til en god matching mellom fremtidig fosterhjem og fosterbarnet.

I analysen kommer det frem at fosterforeldrene er trygge rollemodeller, som har en naturlig autoritet og ro over seg. Samtlige fosterforeldrene på peker at hvis man utøver foreldrerollen med respekt for foreldrene og deres foreldrestil så kommer man lengre i å få til et likeverdig og godt samarbeid. Hvis man oppnår et tillitsforhold med biologiske foreldre og storfamilie (som i mange tilfeller oppholder seg i hjemlandet), er det mye lettere å få til en genuin kontinuitet mellom det barna har med seg inn i fosterhjemmet.

Alle fosterforeldrene i dette studiet fremtrer som *særlig åpne og svært engasjerte* mennesker som har på en eller annen måte en kobling til det internasjonale livet. Flere av dem har reist mye til utlandet i jobb sammenheng og oppholdt seg over tid i utlandet. Noen har bodd flere steder i verden og har kjent på det å være «migrant» selv og har erfaringer med å være annerledes og i en minoritetssituasjon. Mange av dem har dessuten et flerkulturelt nettverk gjennom blant annet frivillighetsarbeid, arbeid i menighet og så videre.

Flere par beskriver *nysgjerrighet* som en viktig egenskap for fosterforeldre å inneha, for å komme i kontakt med barnet og familien til barnet. Der man opplever lettere å oppnå kontakt og tillit hvis man er genuint interessert og nysgjerrig på barnet og hvilken kultur barnet kommer fra. Men flere nevner at nysgjerrigheten kan ha en bakside. At barnet opplever det kunstig og kan oppleves litt for pågående til tider. Da nevner flere at det er svært viktig som fosterforelder å ha ydmyk tilnærming til barnet, på hva faktisk barnet selv føler seg bekvem med.

6 Konklusjon

Masteroppgavens problemstilling var:

- **Hva gjøres for å sørge for kontinuitet i kulturell identitet der barn og fosterforeldrene har ulik kulturell bakgrunn?**

Jeg startet denne masteroppgaven med å gi en beskrivelse av fosterhjemsomsorgens utfordringer med å dekke fosterbarns behov for fosterhjem på en tilstrekkelig måte. Det er et stort samfunnsproblem å rekruttere nok og riktige fosterhjem. Barn som trenger et fosterhjem, skal ha fosterforeldre som er vurdert å passe deres individuelle behov. Med mangel på fosterhjem og flerkulturelle fosterhjem spesielt, viser forskningen min at det er utfordrende å finne fosterhjem som faktisk passer barnets individuelle behov. Fordi det ikke er nok eller riktige fosterhjem å velge mellom. Forskningen har ikke bidratt til å avdekke hva som skal til for å løse mangelen på tilgang til fosterhjem på en tilstrekkelig måte. I farvannet av dette flytter krysskulturelle barn og unge som oftest inn til fosterfamilier med en annen kulturell bakgrunn og konsekvensene det har for barnets kulturelle identitet.

Jeg har valgt en tematisk analyse av krysskultur og flerkulturelt familieliv i forsøk på å gi et nytt og aktuelt fagperspektiv i arbeidet med fosterbarn, fosterfamiliene og biologiske foreldre. I de aller fleste svarene på problemstillingene og analysen er at jeg opplever fosterforeldrene omtrent likestilte i sine svar. Alle hadde erfaringer med å ta hensyn til kultur, men at det ikke er et systematisk og kunnskapsbasert arbeid som ligger til grunn.

Funnene har gitt nye og spennende innfallsvinkler til bedre å forstå hvem disse barna er, ikke minst hvor de kommer fra og hva de har med seg av krysskulturelle erfaringer inn i fosterhjemmet. Ut fra mine funn bør kompetanse om flerkulturelt familieliv settes enda høyere opp på agendaen i alle våre forløp i organisasjonen for å styrke arbeidet med å ta hensyn til barnets kulturelle bakgrunn.

I besvarelse av analysen på forskningsspørsmål 1:

- **Hvordan sørger fosterforeldrene for kontinuitet til fosterbarnets kulturelle identitet?**

Det sies at de synlige og bevisste faktorene i forhold til kultur er lystbetonte og har en naturlig plass i hverdagslivet til fosterfamiliene. Fosterforeldre forteller om tilbereding av mat fra barnets hjemland, religionsutøvelse og samtaler om religion og tradisjoner som enklere markører å forholde seg til. Mens bevarelse av morsmålet er dessverre en faktor som er vanskeligere å opprettholde. De fleste fosterbarna i denne undersøkelsen hadde lite kontakt med biologiske foreldre og mangelfull morsmålsundervisning. Fosterforeldrenes erfaring er at morsmålet forsvinner fort hvis det ikke holdes vedlike. Undersøkelsen viser at det er mangler på kapasitet og tid til å få dette til å fungere i hverdagen, da det er mange andre faktorer som fosterforeldrene må ta stilling til, som vurderes som viktigere.

I analysedelen på forskningsspørsmål 2:

- **Hvordan sørger tjenestene for kontinuerlig informasjon, veiledning og oppfølging av fosterhjemmene?**

Tjenestene barneverntjenesten og fosterhjemtjenesten som jeg primært omtaler i masteroppgaven kommer i et dårlig lys i denne analysen og det er frustrerende for meg som oppfatter meg selv som en dedikert fagperson å høre at vi ikke er bedre, at vi fremdeles stort sett glimrer med vårt fravær. Både faglig sett ved å tilby kulturell kompetanse og støtte til alle parter involvert i før innflytting, men også psykologisk støtte underveis etter innflytting. At det er opp til fosterforeldre alene å bedømme hva som er kvalitetsmessig godt nok når det gjelder å utvikle barnet kulturelle identitet videre i fosterhjemmet er for mye for langt. At det er noen fosterforeldre som føler på frykt og ensomhet i oppdraget er heller ikke akseptabelt. Det er også lite samarbeid mellom partene i en omsorgssak. Det vil si tjenestene, fosterforeldrene, barna og de biologiske foreldrene. Samtlige fosterforeldre hadde fått lite kulturell informasjon om saken før innflytting og underveis i oppdraget. Samtidig å tas med på råd og forsøke nye tiltak er seige prosesser som fosterforeldrene står i, der fosterforeldrene venter unødig lenge på at barneverntjenesten svarer ut. Tiltakene gjøres ut fra fosterforeldrenes og barnas eget initiativ og ønske, mens få eller ikke noe initiativ fra tjenestene. Overraskelsen i funnene er samstemtheten til fosterforeldrene på oppfølgingen de har fått fra tjenestene. Der samtlige mener at kultur er et ikketema. Her fortelles det også om lite systematikk og krav til kulturkompetanse og kulturydmykhet. Men også en avholdenhet fra fosterforeldrene til å etterspørre passende tiltak og kompetanse.

Biologiske foreldrene tolker jeg som en gruppe som er svært usynlig og utenfor rekkevidde i flere av sakene her. Det er kanskje naturlige årsaker der noen har fengselsopphold, noen har skiftet identitet og andre igjen har dratt tilbake til hjemlandet sitt og har forbud mot å returnere til Norge. Jeg ser helt klart ut fra funnene konsekvensene av lite samvær med foreldrene, blant annet at barn mister kontakt med biologisk familie og de kulturelle markørene som de hadde med seg, som morsmål, religion og ulike tradisjoner. Teamet tilbakeføring til foreldrene var det en fosterforelder som tok opp. Frykten for at det skal skje handler om, slik jeg ser det, konsekvensene av for liten planmessighet og informasjon om

tilbakeføring som blir formidlet til fosterhjemmene. Tilbakeføring av krysskulturelle barn til biologiske foreldre er et tema som bør få større oppmerksomhet, da temaet skaper sterke følelser for de berørte.

Hvordan fosterforeldre i samarbeid med tjenestene og biologiske foreldre sørger for kontinuitet i forhold til kulturell identitet bør få større plass i forskningen. I min forskning kom det tydelig frem at kulturperspektivet er komplekst å inneha og forstå, med mange faktorer og utfordringer som spiller inn og påvirker prosessen. Min forståelse av disse faktorene og utfordringene som ble beskrevet i empirien er at det er systembetinget og integrert i hverandre. Jeg vil påpeke at oppgaven begrenser seg til fosterforeldrenes opplevelser, så forskningen presenterer ikke alle aspekter ved å ta hensyn til kultur i fosterhjemsomsorgen. Jeg har gjennom forskningen funnet ut det samme som eksisterende forskning sier: Vi har for lite kunnskap og systematikk omkring kultur i fosterhjem.

Når det er sagt har det vært en svært spennende prosess å få muligheten til å forske i eget fagfelt. Jeg har personlig opplevd å få et stort faglig utbytte av det. Jeg har fått øynene opp for et felt der vi har stort forbedringspotensial. Jeg har fått motivasjon til å styrke minoritetsperspektivet i barnevernfaget og ønsker å løfte fosterhjemtjenesten til å bli en relevant og faglig sterk samarbeidspartner for barneverntjenestene i disse sakene.

Jeg vil avslutte masteroppgaven min med en sterk oppfordring til flere bidrag for å forstå kulturperspektivet i fosterhjemsomsorgen. Der jeg ønsker en helhetlig tenkning og belyse stemmene til alle parter involvert.

7 Kilder

Andersen, I.A. (2022). *Meiner barnevernet kan for lite om kultur: -Alvorlig belastning for barn.* (NRK artikkel). Norsk rikskringkasting. <https://www.nrk.no/kultur/meiner-barnevernet-kan-for-lite-om-kultur--alvorleg-belastning-for-barn-1.16207515>

Banggren, G. (2018). *En ekstra. En bok om å være fosterhjem.* Gyldendal.

Barne- og familiedepartementet (2021) *Regjeringens fosterhjemstrategi 2021-2025.* BUFDIR.

https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/fosterhjemstrategi_bufdirs_arbeid_med_tiltakene_i_regjeringens_fosterhjemstrategi_2021_2025_et_trygt_hjem_for_alle/#heading-contentlink-8027

Barne- og familiedepartementet (1991). *FNs konvensjon om barnets rettigheter.*

<https://regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/Bro/2004/ddd/pdfv/178931>

Barnevernsloven (2021). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/LOV/2021-06-18-97>

Båtnes, Per & Egden, S. (2012). *Flerkulturell forståelse i praksis.* Gyldendal.

Bårdstu, T., Haukedal C.L. & Torgersen L. (2021). *Hva kjennetegner gode (adoptiv) foreldre? En litteraturgjennomgang.* (FHI rapport). Folkehelseinstituttet.

<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2021/hva-kjennetegner-gode-adoptiv-foreldre-rapport-2021.pdf>

Hall, H.T. (1976) *The cultural Iceberg/Isfjellmodellen s.19.* AFS Norge, internasjonal utveksling. <https://www.afs.no/2019/03/05>

Hylland, T.H. & Sajjad, T.A. (2020). *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge.* Gyldendal.

Gartner, K. & Heggland, J.E. (2013) *Adopterte barn, ungdom og vokse: En kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av hjelpetjenester.* (FHI-rapport 8) Folkehelseinstituttet.

<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2014/adopterte-barn-ungdom-og-voksne-pdf.pdf>

Javo, C. (2010). *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer, transkulturell forståelse, veiledning og behandling.* Universitetsforlaget.

Kvale, S. & Brinkman, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju.* Gyldendal.

Leirvik, M., Hernes, V., Liodden, T.M. & Tronstad, K.R. (2021). *Rasisme, diskriminering og tilhørighet blant utenlandsadopterte i Norge.* (NIBR-rapport 15). By- og regionforskningsinstituttet.

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/2828907/2021-15%20til%20nett.pdf?sequence=1>

Liden, H. (2017). *Barn og migrasjon. Mobilitet og tilhørighet.* Universitetsforlaget.

- Odden, G. (2018). *Internasjonal migrasjon. En samfunnsvitenskapelig innføring*. Fagbokforlaget.
- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2020). *Barnevern i et minoritetsperspektiv. Sosialt arbeid med barn og familier*. Gyldendal.
- Sentio research group (2022). *Fosterhjem*. Rapport.
<https://www2.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005662>
- Salole, L. (2018). *Identitet og tilhørighet, om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst*. Gyldendal.
- Salole, L. (2020). *Krysskulturelle barn*. Figur s.15.
- Salole, L. (2020). *Cross Cultural Kids. En bok for deg som vokser opp med flere kulturer*. Gyldendal.
- Thorbjørnsrud, T., Staalesen, P.D., El-Amrani, S., Ellingsen, D. & Helgeland, I.M. (2017). *Barn med minoritetsbakgrunn i fosterhjem*. (PROBA rapport 03). Proba samfunnsanalyse.
- Thun, C. (2023). *Interseksjonalitet*. Store norske leksikon. <https://snl.no/interseksjonalitet>
[https://proba.no/wp-content/uploads/barn med minoritetsbakgrunn i fosterhjem.pdf](https://proba.no/wp-content/uploads/barn_med_minoritetsbakgrunn_i_fosterhjem.pdf)
- Tjønn, B.J. *Kvit, norsk mann*. Bokklubben Bastard. Manifest Media.
<https://open.spotify.com/episode/0en1MY16jD8CkIYFdwRgxP?si=KDJgtnU9SliWv0e03xyW0A&context=spotify%3Ashow%3A3Do5jtH1zsGf17QXj7Ed3I&dd=1>
- Johannesen, A., Tuft, P.A., & Christoffersen, L. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag.
<https://open.spotify.com/episode/0en1MY16jD8CkIYFdwRgxP?si=KDJgtnU9SliWv0e03xyW0A&context=spotify%3Ashow%3A3Do5jtH1zsGf17QXj7Ed3I&dd=1> eller hele
- Stette, Ø. (2022). *Ny barnevernlov. Planlagt iverksatt 01.01.2023. Med merknader til nye bestemmelser*. Fagbokforlaget.
- SSB. (2022). *Statistikk om Fosterhjemsbarn*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern>
- SSB. (2022). *Barn og unge med tiltak i løpet av året per 31.12.22 etter alder og tiltakskategori*. Tabell 13939. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/statbank/table/13939>
- SSB. (2022). *Barnevernstiltak etter innvandringskategori*. Tabell 11298. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/statbank/table/11298>
- Thagaard, T. (2019). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder*. Fagbokforlaget.
- Aarset, M.F., Bredal, A. (2018). *Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter. En gjennomgang av saker i fylkesnemnda*. (NOVA Rapport 5). Velferdsforskningsinstituttet Oslo Met.
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5130>

Vedlegg 1 intervjuguide

Intervjuguide:

Diskusjonstema 1.

1. På hvilken måte sørger dere for at barnet får ta vare på sin kultur som språk, mat, ytre faktorer og religion hos dere? Gi meg eksempler på tiltak.
2. Har barnet gitt uttrykk/ønske om å bevare/holde på sin kulturelle identitet? Hva tenker du er grunnen til hvis dette ikke er tilfelle, har det vært et tema?
1. Hvordan er/har vært deres samarbeidsforhold til biologiske foreldre?
 - a. Hva har vært ekstra utfordrende?
 - b. Hva har dere lært av hverandre?
 - c. Hvor mye samvær er det og er dere delaktig i det?

Diskusjonstema 2.

2. Hvilken faglig støtte fra fosterhjemtjenesten og barneverntjenesten har dere fått i oppfølgingen av et krysskulturelt barn?
3. Har dere fått veiledning, kursing for å bedre kulturkompetanse?
4. Hvilke krav har det vært til dere som fosterhjem i forhold til kulturkompetanse?
5. Hvilke verdier og holdninger tenker dere er viktige i fosterhjemsoppdraget for krysskulturelle barn?

Vedlegg 2 informasjonsbrev og samtykke

Vil du delta i forskningsprosjektet:

En studie av krysskulturelle barn og unges oppvekstvilkår i fosterhjem.

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å *belyse hvordan det er for krysskulturelle barn og unge å vokse opp i fosterhjem* med annen kulturell bakgrunn. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er et en masteroppgave og målet med prosjektet er å få svar på krysskulturelle barn og unges muligheter for å bevare sin kulturelle, språklige og religiøse identitet i et etnisk norsk fosterhjem. Vi ønsker svar på hvordan dere som fosterforeldre sørger for dette. Vi er også interessert i å vite hvordan et samarbeid med biologiske foreldre kan utarte og hvordan deres respektive barneverntjenester ivaretar dere.

Hva gjøres for å sørge for kontinuitet i kulturell identitet i fosterhjemsomsorgen, der barn og fosterforeldrene har ulik kulturell bakgrunn?

Problemstillingen belyses med funn fra to forskningsspørsmål:

- 1) Hvilke perspektiver har fosterforeldrene til barnas kulturelle identitet i fosterhjemmet.
- 2) Hvordan samarbeider tjenestene og fosterforeldrene for å utvikle felles kulturkompetanse i fosterhjemsoppdraget?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID – vitenskapelig høyskole Stavanger.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du/dere er trukket ut som en av fem fosterhjem som jeg ønsker å intervju. Dere er fosterhjem som har bred erfaring og som har gitt uttrykk for at dere ønsker å dele deres kunnskap i forskningsøyemed.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg ønsker å gjennomføre undersøkelsen med intervju/samtale med dere. Dette foregår enten via teams eller fysisk møte.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun veileder ved Vid Stavanger og jeg som student som vil ha tilgang til opplysningene dere gir.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes i mai 2023. Personopplysninger vil ikke brukes i besvarelsen og lydopptak vil kun brukes ved transkribering av data. Anonymiserte opplysninger vil ikke slettes, men kunne gjenbrukes til for eksempel forskning.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Vitenskapelig høyskole -VID Stavanger har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- VID Stavanger ved veileder Girum Zeleke, girum.zeleke@vid.no.
- Vårt personvernombud er rektor ved VID Stavanger.

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Girum Zeleke
(Forsker/veileder)

Hildegard Aa. Aksdal
Masterstudent

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Krysskulturelle barn og unges oppvekstsvilkår i etnisk norske fosterhjem*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju/samtale
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes i andre publikasjoner som i ulike fagartikler – hvis aktuelt
- at mine personopplysninger lagres etter prosjektslutt, til forskningsformål – hvis aktuelt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

